

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών

Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

POST GRADUATE THESIS

Counseling Psychology in Special Education

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ (ΤΩΝ)/NAME OF STUDENTS

Κωνσταντίνος Μαυρομητός

Konstantinos Mavromitos

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Φώτη Παρασκευή

Foti Paraskevi

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2023

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Counseling Psychology in Special Education

Konstantinos Mavromitos

21058

Mscedt21058@uniwa.gr

FIRST SUPERVISOR

Foti Paraskevi

SECOND SUPERVISOR

Sopidou Varvara

AIGALEO 2023

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 17 Φεβρουαρίου 2023

Ονόματα εξεταστών Υπογραφή

1^{ος} Εξεταστής Παρασκευή Φώτη

2^{ος} Εξεταστής Βαρβάρα Σοπίδου

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Κωνσταντίνος Μαυρομητός του Νικολάου, με αριθμό μητρώου 21058 φοιτητής του Διδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο Δηλών

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες μου κυρία Φώτη Παρασκευή και την κυρία Σοπίδου Βαρβάρα, για την άμεση ανταπόκριση τους, σε οποιαδήποτε απορία μου.

Αφιερώσεις

Αφιερώνω την παρούσα εργασία στην σύντροφο μου Ευδοκία και στην μητέρα μου
Αγγελική.

Περίληψη

Ο ρόλος της εκπαίδευσης, είναι καθοριστικός για την κοινωνικοποίηση των παιδιών, από την στιγμή που το σχολείο δεν προσφέρει μόνο ακαδημαϊκές γνώσεις, αλλά συμβάλλει στην απόκτηση των κατάλληλων εφοδίων για την μελλοντική τους είσοδο στο κοινωνικό στερέωμα. Κατά συνέπεια, μια εκ των κυριότερων προκλήσεων του σύγχρονου σχολείου είναι η κατάρριψη των κοινωνικών στερεοτύπων και η άρση κάθε μορφής αποκλεισμού της ετερότητας. Η ευελιξία πρέπει να είναι κύριο χαρακτηριστικό του σύγχρονου σχολείου, με στόχο την επίτευξη της ανάπτυξης και ενεργούς συμμετοχής στην διαδικασία της μάθησης για όλους, ανεξαιρέτως εμποδίων και δυσκολιών. Ο κλάδος της συμβουλευτικής, ως επικοινωνιακή δίοδος και διαδικασία, έχει θέσει ως στόχο να βοηθήσει το άτομο να επιλύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στους τομείς των διαπροσωπικών σχέσεων, να προσαρμοστεί στο περιβάλλον του και να αντιμετωπίσει πιθανές συγκρούσεις, εσωτερικές ή εξωτερικές. Κατά συνέπεια, η συμβολή της συμβουλευτικής στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση είναι άκρως σημαντική.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί η εννοιολογική προσέγγιση και συνεισφορά της Συμβουλευτικής ως Εφαρμοσμένος κλάδος της Ψυχολογίας, στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην Ειδική Αγωγή ειδικότερα, στους γονείς των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθώς και στους ίδιους τους μαθητές.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την διαχείριση και αιτιολόγηση των ανωτέρω ερευνητικών ερωτημάτων, αναλύθηκε μέσω ξενόγλωσσης και ελληνικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, αξιοποιώντας την υπάρχουσα καταγεγραμμένη επιστημονική γνώση και βιβλιογραφία.

Τα αποτελέσματα και τα ευρήματα της παρούσας εργασίας αφορούν πρώτον, στην ανάδειξη συνύπαρξης του κλάδου της συμβουλευτικής στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή, δεύτερον στην εξειδίκευση των εκπαιδευτικών ως ενισχυτές-μοχλούς θετικής παρακίνησης των παιδιών, τρίτον στους κηδεμόνες και τα παιδιά ως αποδέκτες εξατομικευμένων υπηρεσιών και προγραμμάτων και τέλος στην καθοριστική σημασία της ύπαρξης των σχολικών συμβούλων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τον ρόλο που διαδραματίζουν σε αυτήν.

Λέξεις κλειδιά: συμβουλευτική, ειδική αγωγή, μαθητές με αναπηρία, μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Abstract

The role of education, in formal and non-formal populations, is crucial to the socialization of children, since the school offers not only academic knowledge, but contributes to the acquisition of the right supplies for their future entry into the social stand. Consequently, one of the main challenges of the modern school is the dismissal of social stereotypes and the removal of any form of exclusion of otherness. Flexibility must be a key feature of the modern school, with the aim of achieving development and active participation in the learning process for all, regardless of obstacles and difficulties. The counseling industry, as a communication passage and process, has set the aim to help the individual solve the problems they face in the fields of interpersonal relationships, adapt to their environment and face possible conflicts, internal or external. Consequently, the contribution of counseling to special education and education is extremely important.

The purpose of this work is to explore the conceptual approach and contribution of counseling as an applied branch of psychology, to the education system and to special education in particular, to the parents of children with special education needs as well as to the students themselves.

The method used to manage and justify the above research questions was analyzed through foreign language and Greek bibliographic review, utilizing the existing recorded scientific knowledge and literature.

The results and findings of the present work are first concerned with the emergence of the coexistence of the counseling industry in education and special education, secondly in the specialization of teachers as children's positive motivation amplifiers, thirdly in guardians and children as the recipients of personalized services and services programs and finally to the crucial importance of the existence of school counselors in primary and secondary education and the role they play in it.

Key words: counseling, special education, students with disabilities, students with special educational need

Περιεχόμενα

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας.....	iv
Ευχαριστίες	v
Αφιερώσεις	vi
Περίληψη	vii
Abstract	ix
Συνομογραφίες	xi
Πρόλογος.....	11
Κεφάλαιο 1 ^ο . Εισαγωγή.....	12
Μεθοδολογία έρευνας	13
Σκοπός	14
Ερευνητικά ερωτήματα	14
Ερευνητική Στρατηγική	14
Κεφάλαιο 2 ^ο . Η έννοια της Συμβουλευτικής.....	15
2.1 Ορισμός της συμβουλευτικής.....	15
2.1.1 Οι στόχοι της συμβουλευτικής	18
2.2 Ο ρόλος του συμβούλου	19
2.3 Ατομική Συμβουλευτική	20
2.4 Απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων	22
2.5 Στοχοθεσία	22
2.6 Η ομαδική συμβουλευτική	23
2.7 Καθοδήγηση στην τάξη ή ευαισθητοποίηση στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος.....	23
2.8 Συμβουλευτικές υπηρεσίες σε επίπεδο οικογένειας.....	24
2.9 Διαβούλευση με τους εκπαιδευτικούς	25
2.10 Έννοια της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης	26
Κεφάλαιο 3 ^ο . Η συμβουλευτική στην ειδική εκπαίδευση και αγωγή	28
Κεφάλαιο 4 ^ο . Η συμβουλευτική στην ειδική αγωγή βάσει ελληνικών δεδομένων.....	33
Συμπεράσματα	36
Αναφορές.....	42

Συντομογραφίες

	Αγγλική ορολογία	Ελληνική ορολογία
APA	American Psychological Association	Αμερικάνικη Ψυχολογική Εταιρεία
ASCA	American School Counselor Association	Αμερικάνικη Ένωση Σχολικών Συμβούλων
EAE		Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Πρόλογος

Σήμερα, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων των αναγκών της σύγχρονης κοινωνίας, καθίσταται όλο και πιο επιτακτική η ανάγκη παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης στην εκπαίδευση. Ένας ακόμα λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό είναι η αυξημένη ένταση των παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα γενικά σχολεία, ως αποτέλεσμα της προώθησης των πολιτικών της συμπερίληψης,

Το σύνολο των αλλαγών, λοιπόν, που λαμβάνουν χώρα στις σύγχρονες κοινωνίες και τα σύγχρονα εκπαιδευτικά πλαίσια, βρίσκει, πολλές φορές, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τους μαθητές ανέτοιμους να τις διαχειριστούν αποτελεσματικά. Κατά συνέπεια, η υποστήριξή τους από έναν εξειδικευμένο σχολικό σύμβουλο είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αποτελεσματική ανταπόκριση των εκπαιδευτικών στο έργο τους και την δημιουργία μιας εκπαιδευτικής κοινότητας στην οποία θα υπάρχει σεβασμός, ενσυναίθηση και συνεργασία μεταξύ των μελών της, με σκοπό την δημιουργία μιας αντίστοιχης κοινωνίας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να επιτευχθεί η εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας της συμβουλευτικής και η διερευνηθεί η σχέση της με το πλαίσιο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Μελετάται το κατά πόσο μέσω του ρόλου του εκπαιδευτικού ως συμβούλου, μπορεί το άτομο να ενισχύσει τις ψυχικές, κοινωνικές και γνωστικές δεξιότητες που θα χρειαστεί για την είσοδό του στην κοινωνία.

Στο πρώτο κεφάλαιο, εξετάζεται η έννοια της συμβουλευτικής, το αντικείμενο και οι στόχοι της, μέσω των διαφορετικών υπηρεσιών που προσφέρει στον εκπαιδευτικό, τον γονέα και τον μαθητή, ο ρόλος του συμβούλου και το πλαίσιο εφαρμογής της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναπτύσσεται η συμβουλευτική που λαμβάνει χώρα στον τομέα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, εξετάζοντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με τον ρόλο της, τους στόχους που θέτει και τις παρεμβάσεις που πραγματοποιεί.

Στο τρίτο κεφάλαιο, διερευνάται η συμβουλευτική υπό το πρίσμα ελληνικών ερευνών που έχουν λάβει χώρα, εξετάζοντας τα δυνατά και αδύναμα σημεία της στην χώρα. Τέλος, ακολουθεί συζήτηση επί του αντικειμένου μελέτης.

Κεφάλαιο 1^ο. Εισαγωγή

Η συμβουλευτική στην εκπαίδευση επιδιώκει να ενισχύσει τις ικανότητες και τις δεξιότητες που έχουν οι μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Κύριος σκοπός της είναι η διασφάλιση του ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και το οικογενειακό περιβάλλον αυτών θα έχουν πρόσβαση στις κατάλληλες παρεμβάσεις και στο κατάλληλο υποστηρικτικό περιβάλλον, προκειμένου να διευκολυνθεί η βελτίωση των όσων επιτυγχάνουν στο πλαίσιο του σχολείου.

Οι Hestiningtyan (2022), αναφέρουν πως η απόδοση των συμβουλευτικών επαγγελματιών στα σχολεία, επηρεάζει την εφαρμογή των υπηρεσιών καθοδήγησης και επίλυσης αναπτυξιακών προβλημάτων σε τομείς όπως της σταδιοδρομίας, της κοινωνικής μάθησης, καθώς και στον τομέα της προσωπικότητας των παιδιών. Αυτή η συνεισφορά οφείλεται στην συμβουλευτική καθοδήγηση και επίβλεψη.

Οι Nanjwan, (2008) ανέφεραν ότι εκτός από το να διευκολύνει την ακαδημαϊκή και πνευματική ανάπτυξη, η συμβουλευτική προσβλέπει στην βελτίωση των ικανοτήτων ενός μαθητή να λειτουργεί ικανοποιητικότερα, στις κοινωνικές, συναισθηματικές και συμπεριφοριστικές του δράσεις και αλληλεπιδράσεις. Η συμβουλευτική αποτελεί έναν πολύπλευρο κλάδο, καθώς ο σύμβουλος πρέπει να έχει καλή γνώση των συμβουλευτικών θεωριών και τεχνικών, όπως και της εκπαιδευτικής θεωρίας, του θεσμικού πλαισίου περί εκπαίδευσης και της δεοντολογίας της ειδικής αγωγής (Trolley, 2009).

Οι βασικές αρχές της συμβουλευτικής αναφέρουν ότι η καθοδήγηση και η συμβουλευτική αφορούν το σύνολο των ατόμων, ανεξάρτητα από την ηλικία, την θρησκεία και κάθε πιθανή διαφοροποίησή τους από την κυρίαρχη ομάδα. Έμφαση δίνεται στην ανάγκη επέκτασης της συμβουλευτικής εκπαίδευσης σε παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, όπως είναι οι μαθητές με ειδικές ανάγκες, μαθησιακές δυσκολίες και δυσκολίες προσαρμογής (Salleh, 2019).

Οι Nanjwan J. D., (2014), αναφέρουν επίσης ότι η επίτευξη των στόχων μας σε συναισθηματικό, και κοινωνικό επίπεδο, μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της παροχής μιας ποιοτικής εκπαίδευσης, η οποία μπορεί να ενισχυθεί με την αξιοποίηση διαφόρων υπηρεσιών προσανατολισμού από τους σχολικούς συμβούλους. Όταν τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποκτήσουν την κατάλληλη πρόσβαση σε μια ισότιμη εκπαίδευση, σύμφωνα και με τον τυπικό πληθυσμό, θα είναι σε θέση να συνεισφέρουν,

στο δικό τους βαθμό, στη συνολική ανάπτυξη της κοινωνίας. Ο σχολικός σύμβουλος δύναται να παρέχει βοήθεια προς τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη χρήση διαφορετικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων σύμφωνα με τις δεξιότητες (Levy, 2021) και διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στον προσανατολισμό, στην ταυτοποίηση, στην διάγνωση, και στην τοποθέτηση και ενσωμάτωση των κατάλληλων παρεμβάσεων και εφαρμογών. Επιδιώκεται η βέλτιστη ανεξαρτησία και η αυτό-ολοκλήρωση σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο.

Ο Nwamuo, (2001), ανέφερε ότι η συμβολή του Συμβουλευτικού Ψυχολόγου χρειάζεται να εκπληρώνει τις κάτωθι προδιαγραφές:

- να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, προς την αυτάρκεια και αυτονομία, να παρακινεί τα παιδιά να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στην κοινωνία,
- να ενσταλάζει στις ανάγκες εκτίμησης των παιδιών,
- να βοηθά τα παιδιά στην ανάπτυξη προτύπων ανεξάρτητης συμπεριφοράς,
- να βοηθά τα παιδιά με ειδικές ανάγκες να αναπτύξουν την ιδέα του εαυτού τους.

Στο πλαίσιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης θα μελετηθεί σε βάθος η βιβλιογραφία που αναφέρεται στη συμβουλευτική και πιο συγκεκριμένα στην ειδική αγωγή και θα αναπτυχθεί ο ρόλος του σχολικού συμβούλου τόσο ως προς τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, όσο και ως προς την οικογένεια.

Πιο συγκεκριμένα η εργασία αυτή χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος εξηγεί συνοπτικά το ορισμό της συμβουλευτικής, τους στόχους και τον ρόλο του συμβούλου, στα επόμενα μέρη παρουσιάζεται η ανασκόπηση για την συμβουλευτική ως μέρος της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα και ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα στα οποία περιλαμβάνονται τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί.

Μεθοδολογία έρευνας

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με βιβλιογραφική ανασκόπηση τόσο μέσα από το πρίσμα της ελληνικής όσο και της ξένης βιβλιογραφίας δίνοντας έμφαση στην υπάρχουσα γνώση που έχει αποκτηθεί. Εδώ, αποτυπώνεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την διπλωματική εργασία. Αναλύεται ο σκοπός της παρούσας

εργασίας καθώς επίσης και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν για την εφαρμογή της.

Σκοπός

Σκοπός είναι να διερευνηθεί η προσέγγιση και η συνεισφορά της Συμβουλευτικής στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην Ειδική Αγωγή ειδικότερα, ο βαθμός στον οποίο μπορεί να βοηθήσει τους γονείς των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθώς και τους ίδιους τους μαθητές που αντιμετωπίζουν αναπτυξιακές και γνωστικές διαταραχές.

Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα είναι τα ακόλουθα:

- ποια είναι η σημασία της συμβουλευτικής στην ειδική αγωγή και γενικότερα στην εκπαίδευση;
- ποιος είναι ο ρόλος του σχολικού συμβούλου στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες;
- ποιος είναι ο ρόλος του στις οικογένειες αυτών;

Ερευνητική Στρατηγική

Πραγματοποιήθηκε εκτενής ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σε συσχέτισμό με τον σκοπό για τον οποίο έγινε η μελέτη του θέματος. Πιο συγκεκριμένα μελετώνται άρθρα, μελέτες και επιστημονικές εργασίες από διεθνή και ελληνικά πεδία. Αυτά τα άρθρα περιέχουν εμπειρική ποιοτική και ποσοτική έρευνα. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα της συμβουλευτικής στον χώρο της ειδικής αγωγής, καθώς επιδρά θετικά τόσο στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες όσο και στις οικογένειες τους. Εξίσου σημαντικός παρουσιάζεται και ο ρόλος του σχολικού συμβούλου στο τομέα της εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 2^ο. Η έννοια της Συμβουλευτικής

2.1 Ορισμός της συμβουλευτικής

Η «συμβουλευτική ψυχολογία» είναι ένας κλάδος της ψυχολογίας που ασχολείται με την ανάπτυξη ή την αποκατάσταση της ψυχικής υγείας ανθρώπων (ή ομάδων ανθρώπων), η οποία έχει διαταραχθεί από ποικίλες περιβαλλοντικές επιρροές ή εσωτερικές συγκρούσεις (Malikiosi-Loizou, 2007). Ως επιστημονικός κλάδος, η συμβουλευτική ψυχολογία ασχολείται με την έρευνα, τη θεωρία και την εφαρμογή. Μέσα από αυτά τα τρία βασικά επίπεδα μπορούμε να ανακαλύψουμε τα κύρια στοιχεία της συμβουλευτικής ψυχολογίας και να την ορίσουμε τονίζοντας μόνο μία ή περισσότερες από τις πτυχές της. Έτσι, μπορεί να εξεταστεί σε θεωρητικό επίπεδο, δηλαδή με όρους τάσεων και επικρατουσών θεωρητικών ομάδων. Στη διαδικασία του επιπέδου από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται η βασική σχέση μεταξύ συμβούλου και θεραπευόμενου, όλες οι τεχνικές μέσω των οποίων η συμβουλευτική διαδικασία οδηγεί σε θετικά αποτελέσματα, αλλά και οι βασικοί στόχοι που κάθε φορά εγείρονται κατά τη διάρκεια της συμβουλευτικής (Malikiosi-Loizou, 2001).

Η συμβουλευτική ψυχολογία βασίζεται σε μια ποικιλία θεωρητικών απόψεων. Κάθε μία από αυτές προσεγγίζει τον άνθρωπο μέσα από ένα διαφορετικό θεωρητικό πλαίσιο, ακολουθώντας τη δική του ειδική συμβουλευτική διαδικασία και χρησιμοποιώντας ποικίλες τεχνικές ανάλογα με μελέτη περίπτωσης. Η Malikiosi-Loizou, (1996) επιχειρεί να ομαδοποιήσει τις θεωρίες της συμβουλευτικής, με βάση το μοντέλο ομαδοποίησης των ψυχοθεραπευτικών θεωριών του D Frey, (1972). Οι δύο άξονες, που προτάθηκαν από τον Patterson (1966) τέμνονται και δημιουργούν ένα σύστημα που είναι σε θέση να δείξει τη σχέση μεταξύ των θεωριών, ως προς τη διαδικασία της συμβουλευτικής. Όσο πιο κοντά βρίσκεται μια θεωρία στη διασταύρωση αυτών των δύο αξόνων (διαδικασία και στόχοι), τόσο περισσότερες ομοιότητες έχει με άλλους σε παρόμοια θέση.

Αντίθετα, όσο πιο μακριά βρίσκεται μια θεωρία από τη διασταύρωση αυτών των δύο αξόνων, τόσο περισσότερο διαφέρει από άλλες προσεγγίσεις (Malikiosi-Loizou, 1996).

Συνοπτικά, οι τέσσερις μεγάλες προσεγγίσεις που χρησιμοποιεί η συμβουλευτική ψυχολογία είναι:

- λογικές-δισαιθητικές θεωρίες

Σε αυτή την ομάδα υπάρχουν θεωρίες που εκφράζουν την άποψη ότι ο άνθρωπος μπορεί, χρησιμοποιώντας τη λογική, να αποκτήσει διορατικότητα που θα τον οδηγήσει να αλλάξει τη συμπεριφορά του. Τέτοιες θεωρίες είναι η συναλλακτική ανάλυση, η λογική-θυμική ανάλυση του Ellis και η ατομική ψυχολογία του Adler. Η ψυχολογία του Adler βρίσκεται κοντά στη διασταύρωση των δύο αξόνων και περιέχει δεδομένα διαδικασιών και στόχων και από τις τέσσερις ομάδες (Μαλλικιώση-Λοΐζου, 2009),

- δισαιθητικές-συναισθηματικές θεωρίες

Οι θεωρίες αυτής της ομάδας πρεσβεύουν ότι ο άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει διορατικότητα μόνο αν κατανοήσει πρώτα τα συναισθήματά του και τα εσωτερικά του κίνητρα. Αυτή η ομάδα περιλαμβάνει την ψυχαναλυτική θεωρία του Φρόντ, τη συμβουλευτική του Εγώ των Erickson και Fromm, την προσωποκεντρική προσέγγιση του Rogers και την υπαρξιακή προσέγγιση. Από τις παραπάνω προσεγγίσεις οι δύο τελευταίες είναι πολύ κοντά μεταξύ τους τονίζοντας τον εσωτερικό, υποκειμενικό κόσμο του ανθρώπου (Μαλλικιώση-Λοΐζου, 2009),

- συναισθηματικές-αντιδραστικές θεωρίες

Επισημαίνουν την ενεργοποίηση του ατόμου για τροποποίηση συμπεριφοράς μέσω της κατανόησης των συναισθημάτων και των εσωτερικών κινήτρων. Αντιπροσωπευτική θεωρία αυτής της ομάδας είναι η μορφολογική θεωρία (Μαλλικιώση-Λοΐζου, 2009),

- ενεργές-λογικές θεωρίες

Αυτές οι θεωρίες δίνουν έμφαση σε ορθολογικές διαδικασίες που οδηγούν σε συγκεκριμένες αλλαγές στη συμπεριφορά. Πιστεύουν ότι πρώτα αλλάζει συμπεριφορά και μετά συναισθήματα (Malikiosi-Loizou, 2007).

Κάθε μία από αυτές τις θεωρίες, οι οποίες ταξινομούνται σε τέσσερις ομάδες, ακολουθεί διαφορετική προσέγγιση, ενώ η εφαρμογή τους προτείνεται για συγκεκριμένες περιπτώσεις. Έτσι, η λογική-θυμική λόγω της φύσης της και των θεραπειών που προτείνει, είναι κατάλληλη για άτομα με ήπιες ή σοβαρές συναισθηματικές δυσκολίες. Αντίθετα, άτομα με σοβαρές ψυχικές διαταραχές (σχιζοφρένεια, μανιακή), με σοβαρή εγκεφαλική βλάβη δεν ανταποκρίνονται θετικά (Malikiosi-Loizou, 1996).

Η συναλλακτική ανάλυση είναι κυρίως μια προσέγγιση ομαδικής θεραπείας. Εφαρμόζεται με μεγάλη επιτυχία σε άτομα με νοητική υστέρηση, αυξάνοντας την αποτελεσματικότητά τους (Malikiosi-Loizou, 1996). Η μέθοδος της ψυχοθεραπείας του Adler χρησιμοποιείται για τη θεραπεία όλων των ψυχικών διαταραχών και είναι ευρέως διαδεδομένη στην οικογενειακή συμβουλευτική, με εκπαιδευτικά προγράμματα για καλύτερη γονική μέριμνα (Malikiosi-Loizou, 1996). Η ψυχαναλυτική προσέγγιση ασχολείται με οποιαδήποτε ανθρώπινη συμπεριφορά και εμπειρία οικογενειακών ή συζυγικών προβλημάτων, αλκοολισμού και ομοφυλοφιλίας μέχρι σοβαρών νευρωτικών και ψυχωτικών καταστάσεων, ενώ οι οπαδοί της Ψυχολογίας του Εαυτού δεν ασχολούνται με το πεδίο της ψυχοπαθολογίας. Αντίθετα, δίνουν μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη υγιούς προσωπικότητας (Malikiosi-Loizou, 1996).

Η προσωποκεντρική προσέγγιση μπορεί να εφαρμοστεί ευρέως σε όλα τα είδη ανθρώπινων σχέσεων και να θεραπεύσει με επιτυχία διάφορες νευρώσεις και άλλες ψυχικές διαταραχές. Η υπαρξιακή συμβουλευτική επιδιώκει να βοηθήσει τον σύμβουλο να προσεγγίσει τις υπαρξιακές του γνώσεις (Malikiosi-Loizou, 1996). Η συμβουλευτική με βάση τη συμπεριφοριστική θεραπεία χρησιμοποιείται ευρέως σε διαταραχές προσωπικότητας, νευρωτικές και ψυχωτικές αντιδράσεις, παιδικές διαταραχές κ.λπ., χρησιμοποιώντας μια ποικιλία τεχνικών (ενίσχυση, συστηματική απευαισθητοποίηση κ.λπ.) (Malikiosi-Loizou, 1996).

Τέλος, η συμβουλευτική βασισμένη στη θεραπεία της πραγματικότητας δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις σημαντικής νοητικής υστέρησης, αυτισμού, κτλ. Παρ' όλα αυτά, έχει χρησιμοποιηθεί με μεγάλη επιτυχία στον τομέα της εκπαίδευσης, σε περιπτώσεις νεανικής παραβατικότητας, σε οικογενειακές και συζυγικές συγκρούσεις και σε ψυχικές ασθένειες, ήπιες ή σοβαρές (Malikiosi-Loizou, 1996).

Η συμβουλευτική διαδικασία μπορεί να βασίζεται σε αυτές τις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις, οι οποίες παρά τις διαφορές τους τείνουν να συμφωνούν και να συγκλίνουν σε ορισμένα από τα βασικά τους σημεία. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι προσεγγίσεις συμφωνούν ότι ο άνθρωπος παρακινείται από εσωτερικές ή εξωτερικές ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν και ότι το περιβάλλον παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του (Μαλικιώση-Λοιζου, 2012). Συμφωνούν επίσης στον απώτερο στόχο της συμβουλευτικής διαδικασίας, που είναι να διευκολύνει την αλλαγή προσωπικότητας (Hamblyn, 1974) θέτοντας ωστόσο σε κάθε

έναν από αυτούς τους γενικούς ή ειδικούς στόχους. Συγκεκριμένοι στοχαστές τοποθετούνται για την αναδιοργάνωση της προσωπικότητας, άλλοι για τη θεραπεία της ψυχικής ασθένειας και άλλοι για την προσαρμογή στο περιβάλλον και άλλοι επίσης για την εκμάθηση προσαρμοστικών συνηθειών, για τη μείωση του στρες, για την ανακούφιση από τον πόνο. Τέλος, άλλοι στοχεύουν στην αυτοπραγμάτωση, στην αυτογνωσία και άλλοι στην εξάλειψη μιας ανεπιθύμητης συμπεριφοράς (Malikiosi-Loizou, 1996). Η συμβουλευτική βασιζέται στη σημασία της σχέσης μεταξύ του συμβούλου και του θεραπευμένου, η οποία έχει μεγάλη σημασία σε όλες τις θεωρητικές προσεγγίσεις. Έτσι, υπάρχει πλήρης συμφωνία για τα βασικά χαρακτηριστικά ενός καλού συμβούλου ή θεραπευτή, μερικά εκ των οποίων είναι η αυθεντικότητα, η ενεργητική ακρόαση, η ενσυναίσθηση, και η ικανότητα δημιουργίας μιας ατμόσφαιρας άνευ όρων αποδοχής, εμπιστοσύνης και ασφάλειας (Μαλικιώση-Λοιζου, 2012).

2.1.1 Οι στόχοι της συμβουλευτικής

Πλέον των διαφορετικών στόχων που τίθενται στο πλαίσιο της συμβουλευτικής, ανάλογα με τη θεωρητική κατεύθυνση του συμβούλου και τις ατομικές ανάγκες που υπαγορεύει κάθε κατάσταση, η Αμερικανική Ψυχολογική Εταιρεία (APA) δήλωσε τους κύριους στόχους της συμβουλευτικής ψυχολογίας και τονίζει ότι η συμβουλευτική ψυχολογία συμβάλλει (Wrenn):

(1) στην ρεαλιστική αποδοχή από τους ασθενείς των ικανοτήτων, των κινήτρων και των στάσεων τους απέναντι στον εαυτό τους,

(2) στην επίτευξη, μέσω της διαβούλευσης, μιας λογικής αρμονίας με το κοινωνικό, οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον του,

(3) στην αποδοχή από την κοινωνία των ατομικών διαφορών και τη σημασία που έχουν στις κοινωνικές, εργασιακές και συζυγικές σχέσεις. Εκτός από αυτούς τους γενικούς στόχους της Αμερικανικής Ψυχολογικής Εταιρείας, υπάρχουν μερικοί κοινά αποδεκτοί στόχοι, όπως η αυτοβελτίωση και η τροποποίηση της συμπεριφοράς (Hamblin, 1974, Malikiosi-Loizou, 1996).

Βασικός στόχος της συμβουλευτικής διαδικασίας είναι η διαδικασία των προσδοκιών που έχει η συμβουλευτική για τον ίδιο των άνθρωπο, καθώς αυτές θα καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό εάν θα υπάρξει αλλαγή στη συμπεριφορά (Hamblin, 1974). Ο σύμβουλος θα πρέπει να βοηθήσει στην ανάπτυξη της ικανότητας του ατόμου

να λαμβάνει αποφάσεις μόνος του και να είναι σε θέση να σχεδιάζει και να οργανώνει μελλοντικές δραστηριότητες και δράσεις. (Malikiosi-Loizou, 1996). Αυτό συχνά απαιτεί αλλαγή στάσεων και συμπεριφοράς προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά και ρεαλιστικά η κατάστασή τους (Hamblin, 1974). Οι στόχοι της συμβουλευτικής προκύπτουν από την αξιολόγηση του προβλήματος, δηλαδή μέσω της διάγνωσης. Ο καθορισμός των στόχων, είτε αυτοί είναι ειδικοί είτε γενικοί, πρέπει να γίνεται από κοινού, δηλαδή τόσο ο σύμβουλος όσο και ο ωφελούμενος να συμφωνήσουν στην επίτευξή τους. Αυτή η διαδικασία απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, καθώς ο σύμβουλος ψυχολόγος μπορεί να παρασυρθεί από τις δικές του αξίες και συναισθήματα και έτσι τελικά οι στόχοι καταλήγουν να εκφράζουν τις δικές του ανάγκες και όχι αυτές της συμβουλευτικής (Malikiosi-Loizou, 1996). Ο καθορισμός των κατάλληλων στόχων θα βοηθήσει γενικά στη μείωση της σύγχυσης του ανθρώπου και των φόβων του για το πώς να τους επιτύχει. Κατευθύνουν τη συμβουλευτική διαδικασία, καθορίζουν τη διάρκειά της και αποτελούν σημείο αναφοράς της προόδου της συμβουλευτικής. Όσο πιο συγκεκριμένοι είναι οι στόχοι, τόσο πιο εύκολα γίνονται κατανοητοί και μπορεί να επαληθευτεί η εκπλήρωσή τους (Malikiosi-Loizou, 1996).

2.2 Ο ρόλος του συμβούλου

Ο σύμβουλος είναι ένας επαγγελματικά καταρτισμένος θεραπευτής που βοηθά τους ανθρώπους να ξεπεράσουν τα προβλήματά τους μετά από μια προσεκτικά σχεδιασμένη σειρά συνεδριών (Bhattacharjee M., 2021). Τα είδη της συμβουλευτικής ποικίλλουν, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες των θεραπευμένων. Η συμβουλευτική είναι μια διαλογική θεραπεία που επιτρέπει στους ανθρώπους να μοιραστούν τα προβλήματά τους με εκπαιδευμένους επαγγελματίες σε ένα ήσυχο και ασφαλές περιβάλλον. Η ακριβής έννοια της συμβουλευτικής μπορεί να διαφέρει μεταξύ των ατόμων. Σε γενικές γραμμές, όμως, πρόκειται για τη διαδικασία κατά την οποία δίνεται έμφαση μέσω του διαλόγου, στα προβλήματά και εμπόδια με σκοπό την όποια βελτίωση αυτών. Συγκεκριμένες κατευθύνσεις της συμβουλευτικής συνδέονται με έμφαση στην ψυχική υγεία εντούτοις, οι σχολικοί σύμβουλοι είναι εξειδικευμένοι εκπαιδευμένοι να εργάζονται σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα όπου οι μαθητές παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα ακαδημαϊκών, κοινωνικών/συναισθηματικών αναγκών και σταδιοδρομίας (Colette T. Dollarhide & Kelli A. Saginak, 2017).

Οι ρόλοι που διαδραματίζει ένας σχολικός επαγγελματίας σύμβουλος είναι διαφορετικοί και αφορούν στο σύνολο των μελών που αποτελεί την εκπαιδευτική κοινότητα (Henry, 2021).

2.3 Ατομική Συμβουλευτική

Σύμφωνα με το *Journal of School-Based Counseling Policy and Evaluation* (Lambie, 2019) τα ποσοστά με αξιοσημείωτο δείκτη για την συναισθηματική και ψυχική υγεία μεταξύ των μαθητών σχολικής ηλικίας, αυξάνονται και τα επίσης ανοδικά ποσοστά μαθητών σε κατάθλιψη ή σκέψεις αυτοκτονικού ιδεασμού που σκέφτονται ή σχεδιάζουν είναι τουλάχιστον ανησυχητικά. Καθώς οι σχολικοί σύμβουλοι αποτελούν τους μοναδικούς επαγγελματίες με την αρμόζουσα κατάρτιση για να υποστηρίξουν τις ανάγκες ψυχικής υγείας των μαθητών στα σχολεία, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι εύκολα προσβάσιμοι από τους μαθητές, ώστε να αποκτήσουν την είσοδο στις μακροχρόνιες συμβουλευτικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Η Αμερικανική Ένωση Σχολικών Συμβούλων αναφέρει πως οι σχολικοί σύμβουλοι τείνουν να επικεντρώνονται στην πρόληψη, τη βραχυπρόθεσμη παρέμβαση και την εργασία κρίσεων, παρά στη μακροπρόθεσμη συμβουλευτική, δεδομένου του πρωταρχικού τους ρόλου σε άλλες δραστηριότητες, όπως ο σχεδιασμός μαθητών και η υποστήριξη συστημάτων (ASCA, 2019). Ωστόσο, ο ρόλος των σχολικών συμβούλων όπως υποστηρίζει η ASCA είναι ανεπαρκής για να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανησυχίες για την ψυχική υγεία των μαθητών. Δεδομένης της ιδιαίτερης σημασίας των αυξανόμενων αναγκών ψυχικής υγείας των μαθητών σε διεθνή επίπεδο (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2018) καλλιεργείται επιτακτική η ανάγκη οι μαθητές να αποκτήσουν υπηρεσίες ψυχικής υγείας στο σχολείο (Lambie, 2019).

Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016, καταγράφηκε πόσο σημαντική είναι η παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας μέσα από το πρίσμα της συμβουλευτικής στα σχολεία. Πιο συγκεκριμένα η μελέτη διερεύνησε μακροπρόθεσμα πόσο αποτελεσματική είναι η ατομική συμβουλευτική που στοχευμένα προσφέρεται σε παιδιά δημοτικών σχολείων του Ηνωμένου Βασιλείου. Τα αποτελέσματα έδειξαν αξιοσημείωτη διαφορά στην ψυχική υγεία των παιδιών και τονίστηκε ιδιαίτερα ότι η πρώιμη παρέμβαση αποτελεί δικλείδα για την πρόληψη των

μακροπρόθεσμων επιπτώσεων της ψυχικής υγείας τους και ότι αυτό επιτυγχάνεται μόνο με τη παροχή συμβουλευτικής στα σχολεία (Finning, White, & Toth, 2021).

Οι μαθητές ωστόσο με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες χρειάζονται ατομική συμβουλευτική για διαφορετικούς λόγους. Ο Milsom (2002) δήλωσε ότι οι πιο συνηθισμένοι τύποι ατομικών συμβουλευτικών θεμάτων αφορούσαν την αυτοεικόνα, τις κοινωνικές δεξιότητες, τη συμπεριφορά, τις γνωστικές δεξιότητες και την επιλογή της μετέπειτα σταδιοδρομίας. Οι Quigney & Studer, (1998) δήλωσαν ότι οι μαθητές μπορεί να αντιμετωπίζουν προβλήματα που αφορούν μελλοντικούς στόχους, προσδοκίες και εκπαιδευτικό σχεδιασμό. Οι Bowen & Glenn (1998) περιέγραψαν ορισμένα ψυχοκοινωνικά προβλήματα που μπορεί να εμφανιστούν από μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Για παράδειγμα, τα άτομα που εκπροσωπούν τον συγκεκριμένο μαθητικό πληθυσμό μπορεί να μην έχουν την απαραίτητη γνώση, ώστε να λειτουργούν αυτόνομα και η εξάρτησή τους από κάποιο πρόσωπο του άμεσου περιβάλλοντός τους μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό πρόβλημα.

Οι Quigney & Studer (1998) διαπίστωσαν ότι οι σύμβουλοι πρέπει να βοηθούν τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να αισθάνονται θετικοί και σίγουροι. Άλλοι τομείς ανησυχίας που πρέπει να αντιμετωπιστούν στην ατομική συμβουλευτική είναι τα κίνητρα και η υψηλή εξάρτηση από άλλους. Οι Bowen & Glenn (1998) δήλωσαν ότι ορισμένοι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γυμνάσιο έχουν αναπτύξει ένα σύστημα ελέγχου, μέσω του οποίου η επιτυχία και οι αποτυχίες στις επιτεύξεις τους αντιμετωπίζονται ως τύχη και όχι ως ικανότητα ή προσπάθεια. Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που βιώνουν συχνά την αποτυχία σε έναν ή περισσότερους τομείς, θεωρούν ότι αυτό το αρνητικό αποτέλεσμα είναι το αναμενόμενο και ότι δεν μπορούν να το αποκλείσουν (Bowen & Glenn, 1998).

Ο Glenn, (1998) δήλωσε ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να εμφανίσουν χρόνια αδυναμία ως αποτέλεσμα της κατάθλιψης και του άγχους, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την προθυμία τους να κάνουν ερωτήσεις ή να ζητήσουν βοήθεια. Οι Bergin & Bergin (2004) ανέφεραν ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που βιώνουν αυτή τη αδυναμία τείνουν να αρνούνται να δοκιμάσουν νέες στρατηγικές μάθησης.

2.4 Απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων

Η συνεργασία ενός συμβούλου με μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε ένα ατομικό περιβάλλον, μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων από το άτομο αυτό. Οι κοινωνικές δεξιότητες είναι ένας τομέας ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς τα παιδιά θα κληθούν να τις χρησιμοποιούν σε όλη τους τη ζωή. Η έλλειψη τους, μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες που επηρεάζουν πολλούς σημαντικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των ακαδημαϊκών επιτευγμάτων τους, των διαπροσωπικών, συμπεριφορικών και γνωστικών αλλά και γενικότερα το σύνολο της ενήλικης ζωής τους (Ozerk, Ozerk, & Silveira-Zaldivar, 2021). Για τον λόγο αυτό, μέσω του περιβάλλοντος του σχολείου, είναι απαραίτητο όλοι οι μαθητές, με και χωρίς κάποια μορφή δυσκολίας, να μπορούν να λειτουργούν αυτόνομα, να είναι λειτουργικοί και να αποκτήσουν κοινωνική αντίληψη και κοινωνικές δεξιότητες (Baumberger & Harper, 1999).

Οι μαθητές με και χωρίς κάποια μορφή δυσκολίας, θα κληθούν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις δεξιότητες στο σχολείο, στο χώρο εργασίας, στην κοινότητα και στις καθημερινές κοινωνικές συναντήσεις για το υπόλοιπο της ζωής τους.

2.5 Στοχοθεσία

Ο καθορισμός στόχων είναι ένας σημαντικός τομέας πάνω στον οποίο εργάζεται ο σχολικός σύμβουλος κατά την συνάντησή του με παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Μερικοί τυπικοί στόχοι που καθορίζονται στους μαθητές με ειδικές ανάγκες είναι οι κοινωνικοί ή συναισθηματικοί στόχοι, οι στόχοι συμπεριφοράς, οι στόχοι που σχετίζονται με ζητήματα καριέρας και απόκτησης δεξιοτήτων ζωής, αλλά και διάφοροι άλλοι (Baumberger & Harper, 1999).

Η καθιέρωση διαδικασιών στοχοθεσίας σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποτελεί ρηξικέλευθο στάδιο-σημείο της διαδικασίας. Σύμφωνα με τους Baumberger & Harper για να καταστούν οι στόχοι που τίθενται κάθε φορά εφικτοί, είναι απαραίτητο να μην αφορούν το μακρινό μέλλον, καθώς σε μια τέτοια περίπτωση η επίτευξή τους θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη και αυτό μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο να απογοητευτούν και να χάσουν τα κίνητρά τους.

2.6 Η ομαδική συμβουλευτική

Η ομαδική συμβουλευτική είναι επωφελής για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για ποικίλους λόγους. Οι Helms & Katsiyannis (1992) δήλωσαν, «η ομαδική συμβουλευτική έχει βρεθεί να είναι αποτελεσματική στο να βοηθά τους μαθητές με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να κατανοήσουν τον εαυτό τους και να μάθουν να χτίζουν σχέσεις με άλλους μαθητές (σελ. 39)».

Οι Bergin & Bergin (2004) περιέγραψαν την ομαδική συμβουλευτική ως ένα υποστηρικτικό περιβάλλον συνομηλίκων που μπορεί να βοηθήσει στην αποσαφήνιση ζητημάτων αυτοεικόνας και αυτοαντίληψης και είναι ένα μέρος εντός του οποίου οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν στρατηγικές αντιμετώπισης μέσω παιχνιδιών- ρόλων και συζήτησης. Η πτυχή που είναι πιο επωφελής για την ομαδική συμβουλευτική είναι ότι μπορεί κανείς να δανειστεί τα ίδια θέματα ή ανησυχίες από την ατομική συμβουλευτική διαδικασία και να τα χρησιμοποιήσει στο ομαδικό περιβάλλον.

Τα θέματα που αναφέρθηκαν προηγουμένως στην ατομική συμβουλευτική και θα μπορούσαν να αναγνωριστούν θα ήταν οι επικοινωνιακές ή κοινωνικές δεξιότητες, οι δεξιότητες ζωής, η υψηλή εξάρτηση από τους άλλους, ο καθορισμός στόχων, οι ακαδημαϊκές στρατηγικές και η αυτορρύθμιση. Ένας σχολικός σύμβουλος οφείλει να αφιερώσει χρόνο για να δημιουργήσει ομάδες προσεκτικά και να ελέγξει τις δυνατότητες. Η ομαδική συμβουλευτική μπορεί να είναι μια αποτελεσματική και ευεργετική εμπειρία εάν ο σύμβουλος έχει αφιερώσει χρόνο για να βεβαιωθεί ότι έχουν εφαρμοστεί όλες οι σωστές διαδικασίες.

2.7 Καθοδήγηση στην τάξη ή ευαισθητοποίηση στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος

Η καθοδήγηση στην τάξη στο σχολικό περιβάλλον είναι απλώς ένας άλλος τρόπος με τον οποίο ένας σχολικός σύμβουλος μπορεί να υποστηρίξει τους μαθητές που αντιμετωπίζουν διαφορετικές μορφές δυσκολίας. Μέσω της καθοδήγησης, ένας σχολικός σύμβουλος μπορεί να διδάξει δεξιότητες επικοινωνίας για να βοηθήσει τους μαθητές τυπικής και μη τυπικής ανάπτυξης να επιτύχουν στις διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις που λαμβάνουν χώρα τόσο με τους εκπαιδευτικούς όσο και μεταξύ τους (Bergin & Bergin, 2004). Επιπρόσθετα, ο σχολικός σύμβουλος μπορεί να εκπαιδεύσει όλους τους μαθητές σχετικά με μοναδικά χαρακτηριστικά των μαθητών μη

τυπικής ανάπτυξης, προκειμένου να καλλιεργήσουν την αποδοχή προς την ετερότητα (Quigney & Studer, 1998).

2.8 Συμβουλευτικές υπηρεσίες σε επίπεδο οικογένειας

Η πραγματοποίηση συναντήσεων με γονείς μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι ένας σημαντικός ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ένας σχολικός σύμβουλος. Ειδικότερα, ένας σχολικός σύμβουλος μπορεί να βοηθήσει τις οικογένειες να προσαρμοστούν, να θέσουν λογικούς στόχους και να βρουν τρόπους να εξισορροπήσουν τις ανάγκες ολόκληρης της οικογένειας (Carpenter, King-Sears, & Keys, 1998). Οι Baumberger & Harper (1999), δήλωσαν ότι οι σχολικοί σύμβουλοι θα πρέπει να κάνουν τους γονείς να αισθάνονται ευπρόσδεκτοι αναγνωρίζοντας και αντιμετωπίζοντας την λογική που κρύβεται πίσω από την ανησυχία ενός γονέα. Σύμφωνα με τους Baumberger & Harper (1999), οι σχολικοί σύμβουλοι πρέπει να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των γονέων, αντιμετωπίζοντας τους ως κανονικούς ανθρώπους με ένα πλήρες φάσμα δυνατών και αδύνατων σημείων. Ένας σχολικός σύμβουλος, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, θα πρέπει να συζητήσουν με τους γονείς τα δυνατά και αδύναμα στοιχεία του παιδιού τους και τον τρόπο με τον οποίο αυτά θα μπορούσαν να βελτιωθούν μελλοντικά. Μια άλλη ευθύνη που έχουν οι σχολικοί σύμβουλοι όταν συνεργάζονται με τους γονείς των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι η παροχή πληροφοριών σχετικά με τη διάγνωση και οι στρατηγικές που πρέπει να υιοθετηθούν για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας του παιδιού τους (McEachern & Barnot, 2001).

Η επικοινωνία είναι επίσης σημαντική κατά την συνεργασία ενός σχολικού συμβούλου με τους γονείς. Ο Lombana (1992) πρότεινε ότι ένας σχολικός σύμβουλος θα πρέπει να εμπλέκει τους γονείς στις καθημερινές διαδικασίες, να ενημερώνεται για τους κοινοτικούς πόρους, να μεταδίδει αυτές τις πληροφορίες και να δίνει αντίγραφα των εκθέσεων στους γονείς.

Οι McEachern & Barnot (2001), δήλωσαν πώς οι σχολικοί σύμβουλοι συνίσταται να ενημερώνουν τους γονείς σχετικά με τις διαδικασίες αξιολόγησης και να ενθαρρύνουν τα παιδιά καθ όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Οι σχολικοί σύμβουλοι μπορούν να υποστηρίξουν την οικογένεια σε συναισθηματικό και βιωματικό επίπεδο

(Henely, Ramsey, & Algozzine, 2002). Συμπληρωματικά οι σχολικοί σύμβουλοι μπορούν να παρέχουν υποστήριξη προτείνοντας ομάδες υποστήριξης γονέων.

Η πανδημία COVID-19 (Tremmel P. M., 2020), είχε πολύ μεγάλο επίσης αντίκτυπο στις συνήθειες με τις οποίες μαθητές και γονείς έζησαν και ζουν την καθημερινή τους ζωή. Η δραστική τροποποίηση και αλλαγή, μαζί με τα αναγκαία εφαρμοσμένα μέτρα όπως η αυτοαπομόνωση και η κοινωνική αποστασιοποίηση, διαδραμάτισε σημαντική πρόκληση για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες και τις οικογένειές τους, δεδομένης της εξάρτησής τους από τις προσεκτικά καθιερωμένες ρουτίνες και σχέσεις, καθώς και από την επαγγελματική και άτυπη υποστήριξη (Averett, 2021). Τριακόσιοι τριάντα εννέα γονείς παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (στην πλειονότητά τους με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού) συμπλήρωσαν μια διαδικτυακή έρευνα κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων μηνών της κοινωνικής αποστασιοποίησης στο Ηνωμένο Βασίλειο (23 Μαρτίου 2020 - 22 Μαΐου 2020), (Hestiningtyan, 2022). Οι γονείς παρείχαν λεπτομερείς περιγραφές των αναγκών της οικογένειάς τους τόσο για την υποστήριξη του παιδιού τους κατά τη διάρκεια του αποκλεισμού όσο και για τη μετάβαση πίσω στο σχολείο. Πολλές από αυτές τις ανάγκες υποστήριξης κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού ήταν είτε μοναδικές για τις οικογένειες παιδιών με ΕΑΕ, ή αντιπροσώπευαν μια πιο βαθιά πρόκληση από ότι στις περισσότερες νευροτυπικές οικογένειες (Hestiningtyan, 2022).

Τα ευρήματα υποδηλώνουν επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί και οι υπεύθυνοι κυβερνητικής πολιτικής θα πρέπει να θέσουν την εφαρμογή συγκεκριμένων ρουτινών και στόχο κατευθυνόμενης υποστήριξης της ψυχικής υγείας στο επίκεντρο κάθε στρατηγικής που έχει προ-σχεδιαστεί για την υποστήριξη των παιδιών κατά τη μετάβαση πίσω στο σχολείο (Tremmel P. M., 2020).

2.9 Διαβούλευση με τους εκπαιδευτικούς

Η διαβούλευση με τους εκπαιδευτικούς πρέπει να είναι ένας από τους πιο συχνά χρησιμοποιούμενους ρόλους του σχολικού συμβούλου. Οι σχολικοί σύμβουλοι ως σύμβουλοι των εκπαιδευτικών παρέχουν γνώσεις σχετικά με την εκπαίδευση, την ανάπτυξη και τις κοινωνικές ή συναισθηματικές ανησυχίες των μαθητών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Quigney & Studer, 1998).

Οι σχολικοί σύμβουλοι θα πρέπει να αναλάβουν την ευθύνη για την επέκταση και την ενίσχυση της επαγγελματικής ανάπτυξης στον τομέα των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών. Σχεδιάζοντας προγράμματα, οι σχολικοί σύμβουλοι μπορούν να ενισχύσουν τις αντιλήψεις, τις στάσεις και την κατανόηση των εκπαιδευτικών σχετικά με τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σύνολό τους (Scarborough & Deck, 1998). Τα προγράμματα ανάπτυξης προσωπικού θα πρέπει να περιλαμβάνουν την αποσαφήνιση της έννοιας συγκεκριμένων αναπτυξιακών διαταραχών και παθογενειών, την περιγραφή μεθόδων που μπορούν να ενισχύσουν την ακαδημαϊκή επιτυχία, την παροχή πληροφοριών σχετικά με ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα που ενισχύουν τις δεξιότητες των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τον καθορισμό του ρόλου του σχολικού συμβούλου στην ανάπτυξη της σταδιοδρομίας σε μαθητές με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και την ανταλλαγή ακαδημαϊκών στρατηγικών με άλλους εκπαιδευτικούς (McEachern & Barnot 2004).

Ένας σημαντικός ρόλος που έχουν οι σχολικοί σύμβουλοι ως σύμβουλοι των εκπαιδευτικών είναι να τους καθησυχάζουν, παραμένοντας δίπλα τους και προσφέροντάς τους βοήθεια όταν και όπου είναι δυνατόν. Θα πρέπει να τους διευκολύνουν στην επικοινωνία τους με τους μαθητές, βοηθώντας τους να αποκτήσουν μια πιο ψυχοδυναμική εικόνα ώστε να είναι σε θέση να χειριστούν τα συναισθήματα τους (Kourkoutas, 2018). Ειδικά σε ό,τι αφορά στο τελευταίο σημείο, σχετικά με την επικοινωνία εκπαιδευτικών και γονέων, ο σύμβουλος είναι απαραίτητο να τονίζει την αναγκαιότητα του στοιχείου της επικοινωνίας (Tarver-Behring, 1998). Οι διευθυντές σχολείων συχνά δεν έχουν συμβουλευτική κατάρτιση ή εμπειρία (Bledsoe, Logan-McKibben, McKibben, & Cook, 2019). Τα βήματα της διαβούλευσης είναι τα εξής: προσδιορισμός του προβλήματος, δήλωση σαφών στόχων, εφαρμογή ενός σχεδίου και, στη συνέχεια, αξιολόγηση του σχεδίου αυτού μόλις τεθεί σε εφαρμογή (Lombana, 1992).

2.10 Έννοια της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Ο κλάδος της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης αφορά στην παροχή εκπαίδευσης προς τους μαθητές που έχουν αναπτυξιακές διαταραχές και μαθησιακές ανάγκες, με τρόπο που καθιστά την αντιμετώπιση των ατομικών διαφορών και αναγκών τους. Ιδανικά, η εν λόγω διαδικασία αποτελείται από ατομικά σχεδιασμένες και συστηματικά ελεγχόμενες

διδασκτικές διαδικασίες, εγκεκριμένο εξοπλισμό και υλικό, καθώς και προσβάσιμες ρυθμίσεις. Ο τρόπος σχεδιασμού των εν λόγω παρεμβάσεων έχει γίνει με σκοπό την παροχή βοήθειας προς τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην επίτευξη υψηλότερων επιπέδων προσωπικής αυτάρκειας και επιτυχίας στο σχολείο και τις κοινότητές τους.

Σύμφωνα με τους Anam & Nanjwan (2016) η ειδική αγωγή αφορά στις «ειδικά σχεδιασμένες οδηγίες, χωρίς κόστος για τους γονείς, ώστε να καλυφθούν οι μοναδικές ανάγκες των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η ιδιαίτερη λειτουργία της ειδικής αγωγής είναι να εντοπίζει τα παιδιά και να βοηθά στην αποτελεσματική εκπλήρωση αυτών των αναγκών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν βοηθά μόνο το άτομο στις ακαδημαϊκές του δεξιότητες, αλλά και τις προσωπικές του δεξιότητες, ώστε να γίνει μελλοντικά ένα αυτάρκες και ισότιμο μέλος της κοινωνίας (Udie, 2021).

Οι Nanjwan, Egaga & Éke (2015) όρισαν τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ως αυτά που έχουν κάποια μορφή αναπηρίας ή έναν συνδυασμό δυσκολιών που καθιστούν δύσκολη τη μάθηση ή την συμμετοχή τους σε άλλες δραστηριότητες. Στον συγκεκριμένο μαθητικό πληθυσμό περιλαμβάνονται παιδιά με νοητική υστέρηση, με ρυθμό ανάπτυξης χαμηλότερο από αυτόν της τυπικής ανάπτυξης, προβλήματα ομιλίας, σωματικές αναπηρίες, μαθησιακές δυσκολίες, αισθητηριακές δυσκολίες και συναισθηματικές ή συμπεριφορικές δυσκολίες. Ειδικότερα, τα παιδιά που έρχονται αντιμέτωπα με εμπόδια στον ακαδημαϊκό τομέα, χωρίζονται σε τρεις τύπους όπως είναι τα παιδιά με μαθησιακή δυσκολία, με νοητική αναπηρία και με πιο αργή μάθηση (Rapisa, 2021).

Ο George (2012), έδωσε έναν πιο ολοκληρωμένο ορισμό των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ώστε να συμπεριλάβει εκείνα τα παιδιά που συχνά περνούν απαρατήρητα στο σχολείο, όπως είναι για παράδειγμα, εκείνα που προέρχονται από ακατάλληλα οικογενειακά περιβάλλοντα, μειονοτικές κοινωνικές ομάδες, κ.ά.

Οι ανάγκες των μαθητών για τα ζητήματα ψυχικής υγείας στα σχολεία τους είναι συχνά απροσπέλαστες με αποτέλεσμα να βρίσκονται στην θέση να λάβουν για μεγάλο χρονικό διάστημα συμβουλευτικές υπηρεσίες, για αυτόν το λόγο η Αμερικάνικη Ένωση Σχολικών Συμβούλων (ASCA) αποσαφηνίζει πως οι σχολικοί σύμβουλοι οφείλουν να δίνουν προτεραιότητα και έμφαση στην πρόληψη και στην βραχεία παρέμβαση, καθώς και στην διενέργεια ελέγχου κρίσεων (ASCA, 2019).

Μελέτη που πραγματοποιήθηκε μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης στην Ινδονησία (Liddarsyah & Helen, 2021), μας αποκαλύπτει σημαντικά στοιχεία επενδύοντας στην ανάπτυξη ενός αυριανού μοντέλου καθοδήγησης και συμβουλευτικής υπηρεσιών σε σχολεία χωρίς αποκλεισμούς. Τα αποτελέσματα της μελέτης συνοπτικά καταδεικνύουν πως η εκπροσώπηση των παιδιών με ειδικές ανάγκες είναι 13,8% και ότι οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του συμβούλου συμπεριλαμβάνουν την παιδαγωγική, την προσωπική, την κοινωνική και επαγγελματική τους διασφάλιση και εξέλιξη. Ο σχεδιασμός των υπηρεσιών δεν έχει μέχρι στιγμής βασιστεί στις μελέτες των αναγκών και εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη γνώσεων των διευθυντών των σχολείων σχετικά με το σύστημα ενταξιακής εκπαίδευσης (Wardah, 2019).

Συμπερασματικά τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι αυτά που χρήζουν μεγαλύτερης προσοχής, ενός τροποποιημένου προγράμματος φοίτησης στο γενικό σχολείο, ειδικό υλικό διδασκαλίας και μάθησης, συνεχούς επίβλεψης και συνεχούς αξιολόγησης, ώστε να μπορέσουν να οδηγηθούν όσο το δυνατόν πιο επιτυχημένα στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων. Πιο συγκεκριμένα τα αποτελέσματα έρευνας (Latifa, 2017) που έγινε, έδειξαν ότι πτυχές της ανάπτυξης των παιδιών όπως είναι οι γλωσσικές, οι κοινωνικο-συναισθηματικές, οι γνωστικές, οι ηθικές, οι φυσικές, οι καλλιτεχνικές και οι θρησκευτικές επηρεάζουν τη διαδικασία της μάθησης στην τάξη. Είναι σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς και για τους σχολικούς συμβούλους να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να αφουγκράζονται τις πτυχές αυτές ώστε να μπορούν να αποκαλύψουν τα προβλήματα των παιδιών.

Κεφάλαιο 3^ο. Η συμβουλευτική στην ειδική εκπαίδευση και αγωγή

Η συμβουλευτική είναι μια εκπαιδευτική υπηρεσία που λειτουργεί για την ανάπτυξη και την ενδυνάμωση των εμπλεκομένων (Prayitno, 2017). Είναι αξιοσημείωτο ότι έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες να εισαχθεί, τόσο στον γενικό μαθητικό πληθυσμό, όσο και στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Όμως αυτές οι προσπάθειες απέτυχαν λόγω έλλειψης κατανόησης και εκτίμησης (π.χ. στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις), περιορισμένου εύρους δεξιοτήτων (π.χ. τεχνικές, στρατηγικές, παρεμβάσεις) και βάσης γνώσεων (Kahveci, 2016). Εάν οι σχολικοί σύμβουλοι δεν παρέχουν υπηρεσίες ή δεν αναπτύσσουν προγράμματα για να καλύψουν τις ανάγκες των παιδιών με ΕΑΕ (Kim, 2018), δεν τα βοηθούν να αναπτύξουν γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες. Υπάρχουν αρκετοί

παράγοντες που συμβάλλουν στη μείωση του αριθμού των σχολικών συμβούλων, όπως είναι η έλλειψη σαφώς καθορισμένων ρόλων (Heled, 2020), στόχων (Baker, 1992 Brown, 1989), αλλά και ο μεγάλος αριθμός διοικητικών καθηκόντων (Kim, 2018) και η υψηλή αναλογία συμβούλων-μαθητών που δεν επιτρέπουν στους πρώτους να προχωρήσουν στην αποτελεσματική εφαρμογή του έργου τους (Gysbers, 1990).

Ωστόσο, ο ρόλος των σχολικών συμβούλων θεωρείται καίριος για την προαγωγή των ακαδημαϊκών επιτευγμάτων, της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης όλων των παιδιών (O'Connor, 2018).

Τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές είναι πιθανό ότι θα αντιμετωπίσουν πολλά εμπόδια κατά τη διάρκεια της σχολικής τους ζωής, όπως η μη αποδοχή, οι διακρίσεις και τα στερεότυπα. Πολλές φορές βιώνουν χρόνιες οπισθοδρομήσεις λόγω άγχους και κατάθλιψης και παρουσιάζουν προβλήματα με τη φοίτηση και τις δραστηριότητες του σχολείου (Kahveci, 2016). Επίσης μπορεί να παρουσιάζουν συμπεριφορά μη συμβατή σε σχέση με την ηλικία τους και συχνά είναι κοινωνικά απομονωμένα (Gage, 2019). Μια κακή αυτό-εικόνα είναι μια άλλη δυσκολία που εντοπίζεται σε αυτόν τον πληθυσμό-στόχο. Οι μαθητές μπορεί επίσης να μην έχουν επαρκή δυνατότητα λεκτικής έκφρασης, η διαδικασία της σκέψης τους μπορεί να είναι συχνά αποδιοργανωμένη και συνήθως έχουν σημαντική δυσκολία με τις δεξιότητες διαχείρισης χρόνου. Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες, οι σχολικοί σύμβουλοι ενθαρρύνονται να κάνουν πιο εμπειριστατωμένη έρευνα και προετοιμασία, με στρατηγικές και παρεμβάσεις, για να βοηθήσουν ώστε οι παρεμβάσεις να είναι αποτελεσματικές κατά την ανάπτυξη προγραμμάτων και την παροχή υπηρεσιών σε παιδιά με αναπηρίες (Wilder, 2018).

Οι επαγγελματίες της συμβουλευτικής ιστορικά είχαν περιορισμένη επαφή με αυτόν τον πληθυσμό. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί σε προγενέστερες μελέτες ότι οι σχολικοί σύμβουλοι πίστευαν ότι οι γνώσεις τους δεν επαρκούν για να βοηθήσουν (Tarver et al., 1998). Πολλά από τα προγράμματα εκπαίδευσης των σχολικών συμβούλων δεν είχαν την απαραίτητη κατάρτιση που απαιτείται ώστε οι ίδιοι να αναπτύξουν και να παρέχουν υπηρεσίες ή να αλληλεπιδράσουν με παιδιά που έχουν αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των σωματικών, συναισθηματικών και νοητικών αναπηριών. Τα παιδιά με αναπηρίες συχνά έχουν περιορισμένη πρόσβαση στο επάγγελμα της συμβουλευτικής, ενώ στην πραγματικότητα χρειάζονται τις ίδιες υπηρεσίες με εκείνες που έχουν και τα άλλα παιδιά (McDowell, Coven, & Eash, 1979). Οι σύμβουλοι έχουν την

ευθύνη να δημιουργήσουν συνθήκες που προωθούν το πλήρες δυναμικό όλων των ατόμων ανεξαιρέτως (Baker, 1992).

Καθώς αποκτώνται γνώσεις και εμπειρίες σχετικά με τον συγκεκριμένου μαθητικό πληθυσμό, οι σύμβουλοι είναι ολοένα και περισσότερο σε θέση να παρέχουν πληρέστερη βοήθεια προς τους μαθητές και τις οικογένειες τους (Buckley, 2018), όπως προβλέπεται από τα προγράμματα εκπαιδευτικής πολιτικής της πλειοψηφίας των χωρών. Οι περισσότεροι σύμβουλοι κατέχουν τις απαιτούμενες δεξιότητες που χρειάζονται, όπως είναι οι στρατηγικές επικοινωνίας, το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο σε θέματα που αφορούν στον άνθρωπο και εμπειρία με μια σειρά θεραπευτικών τεχνικών (Cochrane & Marini, 1977). Ορισμένες μελέτες έχουν επαληθεύσει τα θετικά αποτελέσματα των παρεμβάσεων της ομαδικής συμβουλευτικής στην ειδική αγωγή. Οι μαθητές παρουσίασαν σημαντικά επιτεύγματα στην ακαδημαϊκή επιμονή και επίτευξη (Deffenbacher & Kemper, 1974) την σχολική φοίτηση (Krivatsy-O'Hara, Reed, & Davenport, 1978), τις συμπεριφορές στην τάξη (Myrick & Dixon, 1985), την αυτοεκτίμηση (Herr, 1982) και την στάση τους απέναντι στο σχολείο και τους άλλους (Herr, 1982). Αυτά τα θετικά αποτελέσματα παρατηρήθηκαν σε ειδικές ομάδες πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με χαμηλή σχολική επίδοση (Thompson, 1987), προβλήματα συμπεριφοράς (Bleck & Bleck, 1982), μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες (Amerikaner & Summerlin, 1982) και των χαρισματικών μαθητών (Kerr, 1988). Τέλος, είναι ζωτικής σημασίας οι σχολικοί σύμβουλοι να έχουν γνώση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου και να έχουν πλήρη κατανόηση των δικαιωμάτων (Petani, 2020).

Η ικανότητα επικοινωνίας συνδυαστικά με την γλωσσά του σώματος είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Για το λόγο αυτό:

- απαιτείται η αποφυγή των λεκτικών γενικοτήτων, αφηρημένων σχέσεων και όρων από πλευράς του συμβούλου,
- απαιτείται η αποφυγή ερωτήσεων που ξεκινούν με το «πώς» και το «γιατί»,
- είναι απαραίτητη η χρήση σύντομων, συνοπτικών και ρητών προτάσεων.

Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές θα επιτρέψουν στους μαθητές να κατανοήσουν συγκεκριμένες έννοιες και ορολογία που χρησιμοποιεί ο σύμβουλος, ώστε να είναι σε θέση να επικεντρωθούν στη μάθηση (Kahveci, 2016). Είναι απαραίτητο η πραγματοποίηση συχνών επαναλήψεων σε όλο το διάστημα που διαρκεί η

συμβουλευτική συνάντηση. Στην αρχή της εκάστοτε συνεδρίας, πρέπει να ανασκοπούνται οι προηγούμενες συναντήσεις και οι στόχοι που είχαν τεθεί σε αυτές επαναληπτικά (Kahveci, 2016).

Οι επαναλήψεις επιτρέπουν στους μαθητές να συμμετάσχουν ενεργά σε κάθε συνεδρία και να κατανοήσουν τη συνέχεια της κάθε συνεδρίας (ASCA, 1981, 1984, 1988).

Επιπρόσθετα, η ατομική και η συμβουλευτική σε μικρές ομάδες, η καθοδήγηση στην τάξη και οι συμβουλευτικές δραστηριότητες φαίνεται να συμβάλλουν άμεσα στην επιτυχία των μαθητών και οι σχολικοί σύμβουλοι θα πρέπει να αφιερώνουν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου τους στην εκτέλεση αυτών των παρεμβάσεων. Για να γίνουν αποτελεσματικοί, οι σύμβουλοι πρέπει να χρησιμοποιήσουν μια ισορροπημένη προσέγγιση στη συμβουλευτική και να λάβουν υπόψη την προτροπή του Baker (1992), κατά την οποία: «Οι σύμβουλοι στον εικοστό πρώτο αιώνα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν υπηρεσίες πρόληψης που ανταποκρίνονται και ενισχύουν τις αναπτυξιακές ανάγκες και τις θεραπευτικές υπηρεσίες όταν χρειάζονται παρεμβάσεις».

Οι ίδιοι χρησιμεύουν ως ισχυροί υποστηρικτές των μαθητών όταν πρέπει να αντιμετωπίσουν θέματα όπως «εμπιστευτικότητα, αδικία για τους μαθητές, ακατάλληλα προγράμματα σπουδών και μη αποτελεσματική διοίκηση» (Aubrey, 1977).

Στο ρόλο τους ως μέλη της ευρύτερης διεπιστημονικής ομάδας, οι σχολικοί σύμβουλοι μπορούν να συνεργαστούν με τους εκπαιδευτικούς για να μεγιστοποιήσουν τις δυνατότητες των μαθητών τους εισάγοντας διαφορετικά στυλ μάθησης, στρατηγικές κινητοποίησης και νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Τα προβλήματα των μαθητών απαιτούν μεγάλο χρονικό εύρος στην διαχείριση, ενώ η ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων με άλλους συνομηλικούς είναι αναγκαία για την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Ένας σύμβουλος μπορεί να δημιουργήσει μια μεγάλη ομάδα υποστήριξης αναπτύσσοντας μια συστηματική, μακροπρόθεσμη σύνδεση με διάφορες ομάδες εντός και εκτός του σχολείου. Μέσα σε ένα σχολείο, οι μαθητές που εκπαιδεύονται ως σύμβουλοι συνομηλικών μπορούν να παρουσιάσουν αποτελεσματικά θέματα, όπως η αυτοεκτίμηση, η πίεση των συνομηλικών, η διαχείριση του χρόνου κ.λπ. Ομοίως, οι εκπαιδευτικοί που εκπαιδεύονται από συμβούλους θα μπορούσαν να παρέχουν κάποιες δραστηριότητες ομαδικής καθοδήγησης σε διαπροσωπικές δεξιότητες, αναπτύσσοντας φιλίες, αποφάσεις τρόπου ζωής, αναπτύσσοντας αυτοπειθαρχία και ηγετικές δεξιότητες. Οι σχολικοί σύμβουλοι λειτουργούν στην πρώτη γραμμή με τρόπο που ενισχύει τη

συμβολή των εκπαιδευτικών στη διαδικασία προληπτικής προσέγγισης. Σύμφωνα με τους Hart & Jacobi (1992) οι σύμβουλοι θα πρέπει να εκπαιδεύσουν όλο το προσωπικό του σχολείου, από το προσωπικό υποστήριξης έως τους καθηγητές και το διοικητικό προσωπικό, για να συμβάλουν στη λειτουργία της καθοδήγησης. Δεδομένου ότι αυτές οι υπηρεσίες έχουν βασικά εκπαιδευτικό χαρακτήρα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να είναι εξαιρετικά χρήσιμοι στην εφαρμογή τους ως δραστηριότητες καθοδήγησης στην τάξη. Δεδομένου ότι οι γονείς έχουν ισχυρό και άμεσο αντίκτυπο στην προσωπική ανάπτυξη των παιδιών τους, ο ρόλος τους στη συμβουλευτική και την καθοδήγηση δεν μπορεί να αγνοηθεί. Η ενεργός εμπλοκή και συμμετοχή των γονέων είναι ένα σημαντικό συστατικό των προγραμμάτων που έχουν σχεδιαστεί για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων για παιδιά με αναπηρίες. Όταν οι οικογένειες εμπλέκονται σε συνεργατικές σχέσεις με το προσωπικό του σχολείου, η ενεργός συμμετοχή των γονέων σχετίζεται με θετικά αποτελέσματα των μαθητών, όπως αυξημένες επιδόσεις των μαθητών και λιγότερα προβλήματα πειθαρχίας στην τάξη και στο σπίτι (Christenson & Sherindon, 2001).

Ωστόσο, είναι σημαντικό το ερώτημα που εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο μπορούν οι σύμβουλοι να συνεργαστούν με γονείς και εκπαιδευτικούς για να προωθήσουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τους μαθητές με αναπηρίες σε τάξεις χωρίς αποκλεισμούς. Η σχολική διαβούλευση θεωρείται ένα από τα κύρια μέσα για την επίτευξη αυτού του στόχου. Η κοινή συμπεριφοριστική αντιμετώπιση είναι ένα σχετικά νέο μοντέλο που παρεμβαίνει σε επίπεδο σπιτιού-σχολείου και εμπλέκει ενεργά εκπαιδευτικούς και οικογένειες στην αμοιβαία λήψη αποφάσεων (Sheridan et al., 2001, Bulut, 2007). Ορίζεται ως μια δομημένη, έμμεση μορφή παροχής υπηρεσιών στην οποία οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί και το προσωπικό υποστήριξης ενώνονται σε μια συνεργατική προσπάθεια για την κάλυψη των ακαδημαϊκών, κοινωνικών ή συμπεριφοριστικών αναγκών των παιδιών (Sheridan, Kratochwill & Bergan, 1996). Η διαδικασία διαβούλευσης γενικά, αναφέρεται στον εντοπισμό προβλημάτων, την ανάλυση προβλημάτων, την εφαρμογή θεραπείας (σχέδιο), την παρακολούθηση της θεραπείας και την αξιολόγηση της θεραπείας (σχέδιο), μέσα από συνεντεύξεις. Τα στάδια αυτά υλοποιούνται συνήθως μέσω τυποποιημένων πρωτοκόλλων που περιγράφουν λεπτομερώς συγκεκριμένους στόχους και διαδικασίες του μοντέλου. Ο σύμβουλος πρέπει να αναπτύσσει το στάδιο παρακολούθησης της θεραπείας για να ενισχύσει την

πιστότητα στο σχέδιο παρέμβασης (Wilkinson, 2005). Οι σύμβουλοι πρέπει να προετοιμάζουν τις δραστηριότητές τους εκ των προτέρων για να εφαρμόσουν το πρόγραμμα καθοδήγησής τους για διαφορετικά επίπεδα, καθώς δεν ανταποκρίνονται μόνο σε καθημερινές καταστάσεις και προβλήματα.

Τέλος, οι αρμοδιότητες του σχολικού συμβούλου μπορεί να περιλαμβάνουν, αλλά δεν περιορίζονται σε:

παροχή μαθημάτων ατομικής ή/και ομαδικής συμβουλευτικής σε μαθητές με ειδικές ανάγκες στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου προγράμματος σχολικής συμβουλευτικής,

παροχή βραχυπρόθεσμης, στοχευμένης στοχοθεσίας στη συμβουλευτική σε περιπτώσεις όπου είναι σκόπιμο να συμπεριληφθούν αυτές οι στρατηγικές ως μέρος του προγράμματος σπουδών,

ενθάρρυνση της συμμετοχής της οικογένειας στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας,

συμβουλευτική και συνεργασία με την οικογένεια, ώστε να γίνουν κατανοητές οι ειδικές ανάγκες που έχει ένας μαθητής, αλλά και οι προσαρμογές και οι τροποποιήσεις που απαιτούνται για να βοηθήσουν τον μαθητή,

υποστήριξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο και γενικότερα στην κοινότητα,

συμβολή στη διεπιστημονική ομάδα του σχολείου στο πλαίσιο και την πρακτική του ολοκληρωμένου προγράμματος σχολικής συμβουλευτικής για τον εντοπισμό μαθητών που μπορεί να χρειαστεί να αξιολογηθούν,

συνεργασία με άλλους επαγγελματίες που υποστηρίζουν μαθητές (π.χ. σχολικούς ψυχολόγους, φυσιοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, προσωπικό ειδικής αγωγής, λογοθεραπευτές) στην παροχή υπηρεσιών (Tarver-Behring S. S., 1998).

Κεφάλαιο 4^ο. Η συμβουλευτική στην ειδική αγωγή βάσει ελληνικών δεδομένων

Απώτερος σκοπός της Ειδικής Αγωγής είναι η ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών, η βοήθεια βελτίωσης των ικανοτήτων και δεξιοτήτων τους, προκειμένου να μπορέσουν να ενταχθούν ή να επανενταχθούν στην κοινωνία, αλλά και να έχουν πρόσβαση σε ισότιμη επαγγελματική κατάρτιση και εξέλιξης στο πλαίσιο της κοινωνίας (Συριοπούλου - Δελλή, 2005).

Το περιεχόμενο που έχει η Συμβουλευτική αναφορικά με την Ειδική Αγωγή μπορεί να έχει σχέση με διάφορους τομείς, όπως αυτοί της παρακολούθησης των μαθητών εντός του χώρου της οικείας τους ή σε άλλο χώρο, της υλοποίησης παρεμβάσεων, της παροχής ψυχολογικής υποστήριξης, της παραπομπής ενός ατόμου σε ειδικευμένες υπηρεσίες, της μελέτης ζητημάτων σχετικά με τον μαθητή, της πληροφόρησης, της σχεδίασης, του προγραμματισμού, καθώς και της αξιολόγησης με ψυχοδιαγνωστικά μέσα (Μπρούζος & Ράπτη, 2001). Επιπροσθέτως, η Συμβουλευτική στην Ειδική Αγωγή μπορεί να έχει ως σημεία επικέντρωσης της αυτά του προσανατολισμού, της λήψης αποφάσεων, της διευκόλυνσης και προσαρμογής των μαθητών σε διαφορετική εκπαιδευτική βαθμίδα, στην επαγγελματική και στην κοινωνική τους ζωή. Τέλος, μπορεί να έχει σχέση με την παροχή πληροφόρησης και υποστήριξης προς τους γονείς των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Συριοπούλου – Δελλή, 2005).

Μέσω των παρεμβάσεών της, η συμβουλευτική, παρέχει υποστήριξη στις οικογένειες των μαθητών με αναπηρία, προκειμένου να μπορέσουν αυτές να υποστηρίξουν το παιδί και να συμβάλλουν στην άσκηση της παρέμβασης στο χώρο του σπιτιού. Ένας ακόμη στόχος της συμβουλευτικής είναι να πληροφορήσει τις οικογένειες για πλήθος ζητημάτων, τα οποία μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντικά για το παιδί (Χαρίση, 2010).

Η παροχή συμβουλευτικής προς μια οικογένεια που έχει ένα παιδί με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πρέπει να έχει σημείο εκκίνησης το συντομότερο δυνατό. Αρχικά, οι δυο γονείς πρέπει να ενημερώνονται ταυτόχρονα για τις δυσκολίες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο το παιδί τους, προκειμένου να καταστεί επιτυχής και αποτελεσματική η διαδικασία της συμβουλευτικής. Είναι απαραίτητο να διέπεται εντός ασφαλούς περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο θα ευδοκιμούν οι δυνατότητες σύγκλισης, συνάντησης και επικοινωνίας ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη. (Ζώης & Δημητρακόπουλος, 2004).

Δυο είναι οι κατευθύνσεις της διαδικασίας της συμβουλευτικής προς τους γονείς παιδιών με αναπηρία: η πρώτη κατεύθυνση σχετίζεται με τον τομέα της παρακίνησης της οικογένειας, ώστε να καταστεί εφικτή η ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων της σχετικά με το ίδιο το παιδί, ενώ σκοπός της δεύτερης κατεύθυνσης είναι να προετοιμάσει κατάλληλα, να εκπαιδεύσει και να πληροφορήσει ορθά του

γονείς, με σκοπό να καταστεί δυνατή η άσκηση προληπτικού, συμβουλευτικού και ψυχοπαιδαγωγικού έργου από πλευράς τους (Ζώης & Δημητρακόπουλος, 2004).

Η χρήση του όρου της πρώιμης παρέμβασης γίνεται ως αναφορά στο σύνολο των παιδοκεντρικών μορφών που έχουν συμβουλευτικές, κλινικές, εκπαιδευτικές και ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες, όπως και δραστηριότητες σχετικές με τους τομείς συμβουλευτικής, εκπαίδευσης, υποστήριξης, ενημέρωσης και καθοδήγησης προς τους γονείς, οι οποίες έπονται της διάγνωσης μιας αναπηρίας ή ειδικής εκπαιδευτικής ανάγκης (Πολυχρονοπούλου, 2012). Στο πλαίσιο της διαδικασίας της πρώιμης παρέμβασης, σημειώνεται ότι η συμβουλευτική αποτελεί μία εκ των αποτελεσματικότερων συνεργατικών μεθόδων, καθώς προσφέρει βοήθεια προς τους γονείς, μέσω ειδικών, με σκοπό την ανάπτυξη δεξιοτήτων βοηθητικών τόσο για την επίτευξη της επιτυχούς ανατροφής τους παιδιού όσο και της κινητοποίησής του (Αρτεμάκη, 2014). Η υπάρχουσα ελληνική βιβλιογραφία αναφέρει την μεγάλη σημασία που ασκούν τόσο το οικογενειακό όσο και το σχολικό περιβάλλον στις διαδικασίες κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης, νοητικής εξέλιξης και της διαμόρφωσης της αυτοεικόνας που έχουν τα παιδιά και για το λόγο αυτό, επισημαίνεται η αναγκαιότητα της παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης τόσο προς την οικογένεια όσο και προς τους εκπαιδευτικούς των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Κατσιγιάννη & Κρίβας, 2004).

Επιπροσθέτως, στόχος της ένταξης της συμβουλευτικής στον τομέα της εκπαίδευσης είναι η βοήθεια προς την αντιμετώπιση των ετερογενών προβλημάτων και των αναγκών που έχουν οι μαθητές με αναπηρία, η εμφάνιση των οποίων γίνεται εντός των σχολικών μονάδων, όπως και η παροχή υποστήριξης προς τις οικογένειες και η ενδυνάμωση του ρόλου του εκπαιδευτικού προσωπικού (Kourkouta & Giovaiziolia, 2015). Παράλληλα, ο σχολικός σύμβουλος αναλαμβάνει τον ρόλο ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών, προκειμένου οι τελευταίοι να καταστούν ικανοί για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν οι μαθητές (Kourkouta & Giovaiziolia, 2015). Η ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα τυπικά σχολεία, ενέχει σημαντικά οφέλη για τα ίδια, καθώς αποκτούν την δυνατότητα να μεγιστοποιήσουν τις ικανότητες τους αφού τα ίδια τα παιδιά αντικατοπτρίζουν πιο ρεαλιστικά την ίδια την κοινωνία που μας περιβάλλει (Leijen, Arcidiacono, & Baucal, 2021).

Ωστόσο, στην Ελλάδα ο ρόλος των σχολικών συμβούλων συχνά δεν αναγνωρίζεται και δεν προωθείται θεσμικά. Αυτό προκύπτει και από έρευνες που έχουν υλοποιηθεί στην Ελλάδα, οι οποίες έχουν διαπιστώσει ότι το δείγμα των συμμετεχόντων σχολικών συμβούλων ανέφεραν την αδικαιολόγητη αρνητική κριτική που δέχθηκαν από πλευράς των εκπαιδευτικών, ενώ έγινε μνεία στην αίσθηση απογοήτευσής τους ως αποτέλεσμα της έλλειψης προσοχής και αναγνώρισης του έργου που ασκούν. Οι ίδιες μελέτες ανέφεραν και το ότι οι σχολικοί σύμβουλοι ανέφεραν ότι όταν προχώρησαν στην υποβολή προτάσεων σχετικά με την παροχή υποστήριξης προς τους μαθητές με κάποια μορφή δυσκολίας, βίωσαν σημαντικά επίπεδα αντίστασης (Kourkoutas, 2012, Kourkouta & Georgiadi, 2011). Επίσης, σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν εκπαιδευτικοί που δεν θεωρούν πως έλαβαν επαρκή υποστήριξη από πλευράς των σχολικών συμβούλων, όταν χρειάστηκε να έρθουν αντιμέτωποι με παιδιά που είχαν κάποια μορφή δυσκολίας, γεγονός που ήταν αποτέλεσμα του θεωρητικού χαρακτήρα του ρόλου των δεύτερων (Kourkoutas, 2012). Βέβαια, έχουν λάβει χώρα και μελέτες που έχουν δείξει τον σημαντικό ρόλο των σχολικών συμβούλων σχετικά με την παροχή υποστήριξης προς τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που έχουν προβλήματα συμπεριφοράς, καθώς επιδιώκουν την μη απομόνωση των μαθητών του γενικού εκπαιδευτικού πλαισίου. Συνεπώς, διαπιστώνεται η σημασία του συμβουλευτικού ρόλου στην συμβουλευτική των εκπαιδευτικών ως μέσο άσκησης θετικής στήριξης (Kourkouta & Giovaizolia, 2015).

Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η ανάδειξη της αναγκαιότητας που έχει για την ειδική εκπαίδευση, ο κλάδος της συμβουλευτικής, καθώς και η σπουδαιότητα του συμβούλου στο σχολικό περιβάλλον.

Η Ειδική Αγωγή αποτελεί ένα καθοριστικό πεδίο της σημερινής σύγχρονης παιδαγωγικής εποχής με ένα ευρύ, πολυθεματικό πεδίο θεωρητικών και πρακτικών προβληματισμών. Την ίδια στιγμή, πρόκειται για ένα φορέα που αναπτύσσεται διαρκώς και έχει ως σκοπό την εξειδικευμένη και πολυπαραγοντική ανάπτυξη και εξέλιξη, στην οποία επικεντρώνεται και εστιάζει, των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Συγκρίνοντας την διαδρομή της Ειδικής Αγωγής με αυτή της Συμβουλευτικής προκύπτει η μεταξύ τους σύνδεση, καθώς η συμβουλευτική, ως εφαρμοσμένος κλάδος

της Ψυχολογίας αποσκοπεί στην ανάπτυξη και βελτίωση των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων του ανθρώπου, στοιχείο άρρηκτα συνδεδεμένο με τη παιδαγωγική και εκπαιδευτική διαδικασία.

Η Συμβουλευτική για παιδιά με ειδικές ανάγκες αφορά στην βοήθεια που παρέχεται από έναν σύμβουλο σε μαθητές με αναπηρίες, σε μια προσπάθεια να αυξηθεί η αυτοπεποίθηση και η αυτοεικόνα του. Βασισμένοι στην βιβλιογραφική μας ανασκόπηση βλέπουμε πως οι μαθητές με ειδικές ανάγκες έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και δεξιότητες. Από αυτά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά, η μορφή των υπηρεσιών εκπαίδευσης και καθοδήγησης πρέπει επίσης να προσαρμόζεται αντίστοιχα (Liddarsyah & Helen, 2021).

Διαπιστώθηκε ότι η συμβουλευτική είναι αποτέλεσμα της ανάγκης που έχουν τα άτομα να μοιραστούν και να εκφράσουν όσα τους εμποδίζουν, να βρουν δημιουργικά μέσα ανταπόκρισης στις καθημερινές απαιτήσεις και να εντοπίσουν τρόπους και δράσεις που θα συμβάλλουν στην εξέλιξή τους. Ο τρόπος με τον οποίο εγείρονται οι προβληματισμοί σε ένα άτομο και διαμορφώνονται οι περίπλοκες καταστάσεις στην ζωή του είναι αποτέλεσμα περιβαλλοντικών παραγόντων ή εσωτερικών συγκρούσεων που συντελούνται στο ίδιο το άτομο. Στο σημείο αυτό γίνεται εμφάνιση της ανάγκης στήριξης, καθοδήγησης και δραστηριοποίησης του ατόμου (Raley, Shogren, & Cole, 2020), με την τελευταία να υπόκειται σε έναν αριθμό διαφοροποιήσεων, αναλόγως της κοινωνίας που ζει το άτομο. Έτσι, για παράδειγμα, κύριο και παραδοσιακό χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας είναι η συλλογικότητα, στο πλαίσιο της οποίας ο ρόλος της οικογένειας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για το άτομο, όπως επίσης και οι φιλικές σχέσεις που πραγματοποιεί σε όλη την κοινωνικοπολιτική του διαδικασία. Βάσει αυτού, παρατηρείται ενσωμάτωση της συμβουλευτικής εντός του σύνθετου υποστηρικτικού συστήματος που προσφέρεται μέσω των κοινωνικών σχέσεων (Μαλικιώση-Λοϊζου, 2011). Το άτομο οδηγείται στην απόκτηση αυτογνωσίας και αυτοελέγχου, προκειμένου να μπορέσει να αναλάβει την προσωπική του ευθύνη, σημείο με το οποίο συνδέει και τους σημαντικούς τρίτους στην ζωή του. Κατά συνέπεια, οι αποφάσεις που λαμβάνει το άτομο δεν πρέπει να προέρχονται από τυχαία γεγονότα, αλλά από συνειδητές επιλογές, μέσω των οποίων το άτομο, με προοδευτική τάση, μπορεί να οδηγηθεί προς την επίτευξη της αυτοπραγμάτωσης. Η απόκτηση της αυτογνωσίας είναι δυνατή μόνο κατόπιν ανάλυσης της προσωπικότητας του ατόμου, η πραγματοποίηση της οποίας

γίνεται μέσω της συμβολής του συμβούλου και της σχέσης που θα δημιουργηθεί μεταξύ του ατόμου και του συμβούλου (Μαλικιώση – Λοΐζου, 1996).

Με βάση την βιβλιογραφία, η συμβουλευτική ψυχολογία στο σχολικό περιβάλλον, αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του κινήματος καθοδήγησης και επαγγελματικού προσανατολισμού (Αθανασιάδου, 2011).

Κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών παρατηρείται αναθέρμανση του ενδιαφέροντος της συμβουλευτικής προς τον εκπαιδευτικό κλάδο και αυτό διότι κρίνεται αναγκαίος ο ρόλος της, τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και στο σχολικό περιβάλλον συνολικά. (Ziberi, 2020). Αυτό, πιθανώς, είναι αποτέλεσμα των διαρκών και γρήγορων μεταβολών στις οποίες υπόκεινται οι σύγχρονες κοινωνίες, με αποτέλεσμα την αδυναμία προσαρμογής των ατόμων σε αυτές τις αλλαγές. Κατά συνέπεια, το σύστημα εκπαίδευσης πρέπει να παράσχει στα άτομα κάθε δυνατή βοήθεια, με σκοπό να τους μάθει την προσαρμογή στην εκάστοτε κοινωνική μεταβολή. Για να μπορέσουν οι μαθητές να προετοιμαστούν ουσιαστικά για την είσοδό τους στην κοινωνία, σημαντικός είναι ο ρόλος που διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός – σύμβουλος, ο οποίος πρέπει να έχει λάβει την απαραίτητη κατάρτιση για να διαδραματίσει αυτόν τον ρόλο (Κορφιάτη & Μπρούζος, 2013).

Μέσω της σχολικής συμβουλευτικής παρέχεται υποστήριξη στα παιδιά, στοχεύοντας στην επίτευξη της υγιούς, συναισθηματικής τους ανάπτυξης, καθώς και στην βελτίωση των κοινωνικών και ακαδημαϊκών αποτελεσμάτων τους (Blake, 2020). Για να καταστεί αυτό εφικτό πρέπει να υπάρχουν σχέσεις εμπιστοσύνης, μέσα από ένα κατάλληλο κλίμα επικοινωνίας εντός της τάξης και του σχολείου εν γένει (Μπρούζος & Ράπτη, 2001).

Αντίστοιχα σημαντικός στην ως άνω διαδικασία είναι και ο ρόλος που διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός ως σύμβουλος αφενός, για τα παιδιά και τους γονείς τους και αφετέρου, για το σύνολο των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, λόγω της ιδιότητας του κλάδου της συμβουλευτικής ως αναπόσπαστο κομμάτι του εκπαιδευτικού λειτουργήματος (Δημητρόπουλος, 1992).

Ο καθορισμός και η συμβολή των τομέων της εκπαίδευσης και της συμβουλευτικής δρα μέσω μιας αμφίδρομης σχέσης που υπάρχει μεταξύ τους, λόγω του κοινού τους προσανατολισμού στην επίτευξη της μάθησης και της ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου (Συριοπούλου – Δελλή, 2005). Επιπρόσθετα, κοινός στόχος

και των δυο επιστημονικών κλάδων είναι η επίτευξη της σωστής ανάπτυξης και της κοινωνικοποίησης των παιδιών. Ο εκπαιδευτικός είναι εκείνος που μπορεί να στηρίξει τους μαθητές του τόσο ψυχολογικά όσο και συναισθηματικά. Πλέον ειδικότερα, σε ό, τι αφορά στον κλάδο της ειδικής εκπαίδευσης, στο πλαίσιο του οποίου γίνεται εμφάνιση των κοινωνικών και συναισθηματικών προβλημάτων των παιδιών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ο ρόλος του ειδικού παιδαγωγού, σε συνδυασμό με τις αρχές της συμβουλευτικής, στηρίζει τους μαθητές του που αντιμετωπίζουν δυσκολίες τόσο σε κοινωνικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο. Παρέχοντας αυτή την υποστήριξη, ο ειδικός παιδαγωγός αποκτά ενημέρωση για την δουλειά του, ανεξαρτήτως του περιορισμένου χρόνου που δίνεται σε αυτή, λόγω της έμφασης που έχει αποδοθεί στο διδακτικό μέρος (Μαλικιώση-Λοϊζου, 2002).

Ένας εξίσου βασικός παράγοντας αναφορικά με τον τομέα της αντιμετώπισης των εκάστοτε δυσκολιών με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα καθημερινά τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία, είναι και οι σχέσεις που υφίστανται μεταξύ στους γονείς και το σχολείο. Όπως προκύπτει από τα ευρήματα διαφόρων μελετών που έχουν λάβει χώρα, η γονική συμμετοχή, αλλά και η διατήρηση συνεργατικών σχέσεων από πλευράς τους με το σχολείο είναι στοιχεία που λειτουργούν άκρως θετικά στην επίτευξη της ομαλής κοινωνικοποίησης και ένταξης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία στο σχολικό περιβάλλον. Το περιβάλλον της οικογένειας ενός παιδιού είναι ο βασικός παράγοντας που επιδρά στην αγωγή και την ανάπτυξή του και για το λόγο αυτό, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητο να συνεργάζονται, ώστε να αναγνωριστούν, να κατανοηθούν οι ιδιαιτερότητες, οι ανάγκες και οι απαραίτητες μέθοδοι και εκπαιδευτικές στρατηγικές που θα χρειαστεί να εφαρμοστούν και από τις δυο πλευρές για όσο διαρκεί η διαδικασία της μάθησης (Φουρνογεράκη, 2017).

Ωστόσο, τυγχάνει αναφοράς ότι είναι συχνή η απουσία επαρκούς υποστήριξη της προαναφερθείσας συνεργασίας στο πλαίσιο της τάξης, λόγω αδυναμίας των γονέων και των εκπαιδευτικών να προχωρήσουν σε μια ουσιαστική συνεργασία μεταξύ τους. Ο λόγος για τον οποίο υφίσταται το εν λόγω φαινόμενο οφείλεται σε πλήθος παραγόντων, ενώ οι δυσκολίες είναι αποτέλεσμα είτε των εκπαιδευτικών είτε των γονέων ή προέρχονται και από τις δυο πλευρές. Οι παράγοντες της κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης της οικογένειας, της έκτασής της, του μορφωτικού επιπέδου των γονέων,

των προκαταλήψεων που έχουν οι εκπαιδευτικοί, της ύπαρξης ή μη της απαραίτητης εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης όσον αφορά θέματα σχετικά με την συνεργασία εκπαιδευτικών και γονέων, της ηλικίας των παιδιών, της φύσης που έχει η ειδική εκπαιδευτική ανάγκη, αλλά και πλήθος άλλων, έχουν σημαντική επίδραση στον ρόλο των γονέων στην διαδικασία της εκπαίδευσης (Φουρνογεράκη, 2017).

Για όλους τους παραπάνω λόγους, διαπιστώνεται η σημασία της συμβουλευτικής όχι μόνο για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλά και για τις οικογένειές τους, ώστε να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα πρώτα. Παρέχοντας εκπαιδευτικά προγράμματα προς παιδιά και γονείς μέσω ειδικών συμβούλων, αφενός, η οικογένεια μπορεί να διδαχθεί τρόπους υποστήριξης των παιδιών και βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης για όλα τα μέλη της οικογένειας, καθώς καθίσταται εφικτή η προσαρμογή τους στις νέες ισορροπίες που δημιουργούνται από την προαναφερθείσα συμβίωση και αφετέρου, οι μαθητές μπορούν να οδηγηθούν στην ανάπτυξη των γνωστικών, ψυχικών και κοινωνικών τους δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα αποκτούν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη προς τα ίδια και τις δυνατότητες που έχουν. Κατά συνέπεια, όταν ο ειδικός σύμβουλος υποστηρίζει τον γονεϊκό ρόλο, τότε οι γονείς μπορούν να μάθουν τον τρόπο αντιμετώπισης των πιθανών προβλημάτων, ενώ ωθούνται στην διαμόρφωση της απαιτούμενης αντίληψης, για τον εντοπισμό και ευκολότερη διαχείριση των μελλοντικών προβλημάτων. Μέσω της κατάλληλης υποστήριξης που προσφέρουν τα προγράμματα συμβουλευτικής, υπάρχει η δυνατότητα μείωσης του άγχους για τους γονείς και βελτίωσης της ψυχικής και συναισθηματικής κατάστασης του παιδιού, ενώ παράλληλα, ενισχύονται οι δεξιότητες της κοινωνικοποίησης του (Tryfon, 2021).

Συνοψίζοντας, έρευνες που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στο εφαρμοσμένο πεδίο της ψυχολογίας την συμβουλευτική, έχουν προάγει σημαντικά αποτελέσματα, τα οποία προσέδωσαν στον κλάδο τεράστια πρόοδο συγκριτικά με το παρελθόν (Zilcha-Mano, 2020). Πρόσφατη μελέτη που διεξήχθη στην Φινλανδία, ανέδειξε χαρακτηριστικά πως η θετική απόκριση των εκπαιδευτικών είναι εξίσου υψίστης σημασίας για την επιτυχία, όταν τα παιδιά τοποθετούνται σε κανονικές τάξεις (Saloviita, 2018).

Περαιτέρω έρευνες οι οποίες θα σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία του συμβουλευτικού ρόλου του παιδαγωγού, τόσο στην ειδική αγωγή και

εκπαίδευση, όσο και στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ως ενισχυτής των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θα προσδώσουν τη δυνατότητα στην εκπαιδευτική κοινότητα και στους εμπλεκόμενους δημόσιους φορείς να ενισχύσουν και να συμβάλλουν στην υιοθέτηση του νέου μοντέλου ως ρόλου του Εκπαιδευτικού, ως Συμβούλου στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθώς και στις οικογένειες τους.

Αναφορές

- Amerikaner, M. & . (1982). Group counseling with learning disabled children: Effects of social skills and relaxation training on self-concept and classroom behavior. *Journal of Learning Disabilities, 15 (6), 340-343.*
- Anam, B. & . (2016). Teaching recreational activities as therapeutic tools to students with special needs for sustainable rehabilitation in Cross River Stats Nigeria. . *Special Needs Education, 2, (1), 84 – 93.*
- ASCA. (2019). *A Framework for School Counseling Programs - 4th edition.* American School Counselor Association.
- Association, A. P. (1956). Division of Counseling Psychology, Committee on Definition. Counseling psychology as a specialty. *American Psychologist, 11,* pp. 282-285.
- Association, A. S. (1981). The practice of guidance and counseling by school counselors [Position statement]. *The School Counselor, 29, 7-12.* .
- Association, A. S. (1984). *The school counselor and developmental guidance [Position statement].* Alexandria, VA: Author. Alexandria, VA: Author.
- Association, A. S. (1988). *Cross/multi-cultural counseling [Position statement].* Alexandria, VA: Author. .
- Aubrey, R. F. (1977). Historical development of guidance and counseling and implications for the future. *Personnel and Guidance Journal, 55 (1), 288-295.*
- Averett, K. H. (2021). Remote learning, COVID-19, and children with disabilities. *AERA Open, 7, 23328584211058471.*
- Awalya, A. P. (2022). The Implementation of School Counseling Supervision to Improve the School Counselor Performance.
- Baker, S. (1992). *School counseling for the twenty-first century.* New York: Macmillan Publishing Company.
- Baumberger, J. & . (1999). *Assisting Students With Disabilities.* California: Sage publications.
- Bergin, J. & . (2004). The forgotten student. . *ASCA School Counselor, Jul-Aug, 39-41.*
- Bhattacharjee, M. (2021). *What is Counselling. Definition, Types & Process.* Retrieved from <https://www.edumilestones.com>.
- Blake, M. (2020). Other Duties as Assigned:The Ambiguous Role of the High School Counselor. *Sociology of Education Volume 93, Issue 4,* pp. 315-330.
- Bleck, R. T. (1982). The disruptive child's play group Elementary School Guidance & Counseling, *17, 137- 141.*

- Bledsoe, K., Logan-McKibben, S.-M., McKibben, W., & Cook, R. M. (2019). A Content Analysis of School Counseling Supervision Professional School Counseling, 22 (1). *Sage Journals*, p. <https://doi.org/10.1177/2156759X19838454>.
- Bowen, M. L. (1998). Counseling interventions for students who have mild disabilities. *Professional School Counseling, 2 (1), 16*.
- Brown, D. (1989). The perils, pitfalls, and promises of school counseling program reform. . *The School Counselor, 37, 47-53*.
- Buckley, M. & . (2018). Bringing Children from the Margins to the Page: School Counselors Supporting Students with Learning Disabilities. . *Journal of School Counseling, 16 (23), n23*.
- Bulut, N. (2007). Relations between school psychological counselors' life satisfaction, strategies of coping with stress and negative automatic thoughts. . *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 3 (27), 1-13*.
- Carpenter, S. L.-S. (1998). Counselors + educators + families as a transdisciplinary team = More effective inclusion of students with disabilities. *Professional School Counseling, 2 (1), 1-9*.
- Cathy, O. (2017). *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*. Chicago: Crown Random House.
- Christenson, S. L. (2001). *Schools and families: Creating essential connections for learning* . New York: Guilford Press.
- Cochrane, P. V. (1977). Mainstreaming exceptional children: The counselor's role. *The School Counselor, 24, 12-16*.
- Colette T. Dollarhide, & Kelli A. Saginak. (2017). *Comprehensive School Counseling Programs: K-12 Delivery Systems in Action, 3rd edition*. Pearson.
- Deffenbacher, J. L. (1974). Counseling test-anxious sixth graders. *Elementary School Guidance & Counseling, 9, 22-29*.
- Finning, K., White, J., & Toth, K. (2021). Longer-term effects of school-based counselling in UK primary schools. *European Child & Adolescent Psychiatry volume 31*, pp. 1591-1599.
- Frey, D. H. (1972). Conceptualizing Counseling Theories: A Content Analysis of Process and Goal Statements. *ounselor Education and Supervision*, pp. 11 (4), 243–250. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.1972.tb01518.x>.
- G. R. Patterson, G. B. (1966). A BEHAVIOUR MODIFICATION PROGRAMME FOR A CHILD WITH MULTIPLE PROBLEM BEHAVIOURS*. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry Volume7, Issue3-4*, pp. 277-295.

- Gage, N. A. (2019). Student-and school-level predictors of high school students' perceptions of school climate: Implications for school counselors. *Journal of child and adolescent counseling*, 5 (3), 239-255.
- George, G. M. (2012). Innovation for inclusive growth: To-wards a theoretical framework and a research agenda. . *Journal of management studies*, 49 (4), 661-683.
- Glenn W. Lambie, Jaimie Stickl Haugen, Jon R. Borland, & Laurie O. Campbell. (2019). Who Took "Counseling" out of the Role of Professional School Counselors in the United States? *Journal of School-Based Counseling Policy and Evaluation*, v1 n3 Article 1 p51-61, p. 12.
- Glenn, E. E. (1998). Counseling children and adolescents with disabilities. *Professional School Counseling*, 2 (1), III.
- Guanglun, M. M., Yang, H., & Yan, W. (2017, October). Building resilience of students with disabilities in China: The role of inclusive education teachers. *Teacher and Teaching Education*, pp. 125-134.
- Gysbers, N. (. (1990). Comprehensive guidance programs that work. . *Ann Arbor, MI: ERIC Counseling and Personnel Services Clearinghouse*.
- Hamblin, D. (1974). *The teacher and counseling*. Great Britain: Billing & Sons Limited, Guildford, London and Worcester. Polmantier.
- Hart, P. J. (1992). *From gatekeeper to advocate: Transforming the role of the school counselor*. New York: College Board.
- Heled, E. & . (2020). An Occupation in Search of Identity--What Is School Counseling? *Journal of Education and Learning*, 9 (5), 215-232.
- Helms, N. & . (1992). Counselors in elementary schools: Making it work for students with disabilities. . *The School Counselor*, 39, 232-237.
- Henley, M. R. (2002). *Characteristics of and strategies/or teach-ing students with mild disabilities (4th ed.)*. Boston, MA: Pearson Education.
- Henry, L. M. (2021). How the educator–counselor–leader–collaborator creates asset-rich schools: A qualitative study of a school–family–community partnership. *Professional School Counseling*, 24 (1_part_3), 2156759X211011907.
- Herr, E. L. (1982). Why counseling? . *Falls Church, VA: American Personnel and Guidance Association*.
- Hestiningtyan, A. P. (2022). The Implementation of School Counseling Supervision to Improve the School Counselor Performance. *Jurnal Bimbingan Konseling*, 11 (1), 30-45.
- Hestiningtyan, A. P. (2022). The Implementation of School Counseling Supervision to Improve the School Counselor Performance. *Jurnal Bimbingan Konseling*, 11 (1), 30-45., pp. 30-45.

- J. D. Nanjwan, & B. E. Asanye. (2008). The Effect of Communication Difficulties on speech and language disorder learners. *African Journal of Vocational Education*, 3 (2).
- Kahveci, G. (2016). . School counseling and students with disabilities. . *International Online Journal of Primary Education*, 5 (2), 15-21.
- Kerr, B. A.-P. (1988). Intervention for multipotentiality: Effects of a ca-reer counseling laboratory for gifted high school students. . *Journal of Counseling and Development*, 66, 366-369. .
- Kim, N. & . (2018). Burnout and implications for professional school counselors. *Professional Counselor*, 8 (3), 277-294.
- Kourkoutas, E. & . (2011). Inclusion of children with psychosocial difficulties: A clinical supervision program for elementary school teachers. In Manolitsis, G., Kornilaki, A., & Kypriotaki, M. (Eds.), *Issues on primary intervention*. Athens: P.
- Kourkoutas, E. (2012). *Behavioural disorders in children: Ecosystemic psychodynamic interventions within family and school context*. New York, NY: Nova Science.
- Kourkoutas, E. S. (2018). Teachers' emotional and educational reactions toward children with behavioral problems: Implication for school-based counseling work with teachers. *J. Psych. Behav. Sci*, 6, 17-34.
- Kourkoutas, E. T. (2015). School Based Counselling Work With Teachers: An Integrative Model. *The European Journal of Counselling Psychology*, 3 (2), 137–158. doi:10.5964/ejcop.v3i2.58.
- Krivatsy-CXHara, S. R. (1978). Group counseling with potential high school dropouts. . *The Personnel and Guidance Journal*, 56, 510-512. .
- Lambie, G. W. (2019). Who Took" Counseling" out of the Role of Professional School Counselors in the United States? *Journal of School-Based Counseling Policy and Evaluation*, 1 (3), 51-61.
- Latifa, U. (2017). Aspek Perkembangan pada Anak Sekolah Dasar: Masalah dan Perkembangannya. *Journal of Multidisciplinary Studies*, 1 (2), 185–196, pp. 185-196.
- Leijen, Ä., Arcidiacono, F., & Baucal, A. (2021). The Dilemma of Inclusive Education: Inclusion for Some or Inclusion for All. *Frontiers in Psychology*, p. DOI:10.3389/fpsyg.2021.633066.
- Levy, I. P., & Lemberger-Truelove, M. E. (2021). Educator–Counselor: A Nondual Identity for School Counselors. *Professional School Counseling*, 24 (1_part_3). <https://doi.org/10.1177/2156759X211007630>.
- Liddarsyah, L., & Helen, V. (2021). Guidance and Counseling Services for Inclusion Schools. *Indonesian Journal of Creative Counseling Volume 1 Number 1*, pp. pp. 1-7.

- Lombana, J. (1992). *Guidance for student with disabilities (2nd ed.)*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Malikiosi-Loizou, M. (1996). *Counseling psychology*. Athens: Greek Letters.
- Malikiosi-Loizou, M. (2001). *Counseling psychology in education. From theory to practice (in Greek)*. . Athens: Greek Letters.
- Malikiosi-Loizou, M. (2007). *Counseling psychology in education*. Athens: Greek Letters.
- McDowell, W. A. (1979). The handicapped Special needs and strategies in counseling. . *The Personnel and Guidance Journal*,58: 228-132.
- McEachern, A. G. (2001). Gifted students with learning disabilities: Implications and strategies for school counselors. . *Professional School Counseling*, 5 (1), 34.
- Milsom, A. S. (2002). Students with disabilities: School counselor involvement and preparation. *Professional School Counseling*, 5 (5), 331.
- Morrissey, J. (2018). *The New York Times*. Retrieved from How to Write a Good College Application Essay:
<https://www.nytimes.com/2018/08/02/education/learning/writing-college-application-essay>.
- Myrick, R. D. (1985). Changing student attitudes and behavior through group counseling. . *The School Counselor*, 32 (4), 325-330.
- Nanjwan, J. D. (2008). Effect of Communication Difficulties on speech and language disorder learners. . *African Journal of Vocational Education*, 3 (2), 127-134.
- Nanjwan, J. D. (2014). Challenges faced by parents in raising children with health disabilities. *Education for Today*, 1 (10), 144-150.
- Nanjwan, J. D. (2015). Utilization of power point, computer and teaching effectiveness of special education teachers. . *Education for Today*, 11 (2), 77-80.
- Nwamuo, P. A. (2001). *Counselling in a new world orde. Owerri: Tony Bom Publisher*.
- O'Connor, P. (2018). How school counselors make a world of difference. *Phi Delta Kappan*, 99 (7), 35-39.
- Ozerk, K., Ozerk, G., & Silveira-Zaldivar, T. (2021). Developing Social Skills and Social Competence in Children with Autism. *International Electronic Journal of Elementary Education*, pp. 13 (3), 341-363, DOI:
<https://doi.org/10.26822/iejee.2021.195>.
- Petani, R. (2020). Role of the pedagogue and his impact on counselling work in the school. . *In EDULEARN20 Proceedings (pp. 1299-1308)*. IATED.
- Prayitno. (2017). *Konseling Profesional yang Berhasil: Layanan dan Kegiatan Pendukung (1st ed.)*. Jakarta: Rajawali Pers. *Jakarta: Rajawali Pers*.

- Quigney, T. A. (1998). Touching strands of the educational web: The professional school counselor's role in inclusion. *Professional School Counseling, 2* (1), 77.
- Raley, S., Shogren, K., & Cole, B. (2020). Positive Psychology and Education of Student with Disabilities: the Way Forward for Assessment and Intervention. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*, pp. 11-20.
- Rapisa, D. R. (2021). Identification of children with special needs in inclusive schools. *Journal of ICSAR, 5* (2), 15-20.
- Salleh, A. (2019). Guidance and Counseling in Schools. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 326*.
- Saloviita, T. (2018). Attitudes of Teachers Towards Inclusive Education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, p. <https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1541819>.
- Scarborough, J. & . (1998). The challenges of working for student with disabilities: A view from the front lines. *Professional School Counseling, 2* (1), 10-14.
- Sheridan, S. M. (1996). *Conjoint behavioural Consultation: A procedural manual*. . New York: Plenum.
- Sheridan, S. M. (2001). The effects of conjoint behavioral consultation: Results of a 4-year investigation. . *Journal of School Psychology, 39*, 361–385. .
- Tarver-Behring, S. S. (1998). School counselors and full inclusion for children with special needs. *Professional School Counseling, 1* (3), 51-56..
- Thompson, R. A. (1987). Creating instructional and counseling partnerships to improve the academic performance of underachievers. . *The School Counselor, 34*, 289-296. *Training school counselors to work with students with handicapping conditions*.
- Tremmel, P., Myers, R., Brunow, D., & Hott, B. (2020). Educating Students With Disabilities During the COVID-19 Pandemic: Lessons Learned From Commerce Independent School District. *Rural Special Education Quarterly, 39* (4), 201–210. <https://doi.org/10.1177/8756870520958114>.
- Trolley, B. C. (2009). *The School Counselor's Guide to Special Education*. Corwin Press.
- Tryfon, M. A. (2021). Parental perspectives on inclusive education for children with intellectual disabilities in Greece. *International journal of developmental disabilities, 67* (6), 397-405.
- Udie, L. (2021). The Role Advocacy in Special Needs Education Administration in Nigeria. *Available at SSRN 3852560*.
- Wardah, E. Y. (2019). PERANAN GURU PEMBIMBING KHUSUS LULUSAN NON-PENDIDIKAN LUAR BIASA (PLB) TERHADAP PELAYANAN ANAK BERKEBUTUHAN KHUSUS DI SEKOLAH INKLUSI KABUPATEN LUMAJANG 2 (2). *Jurnal Pendidikan Inklusi*, pp. 93–108.

- Wilder, C. (2018). Promoting the role of the school counselor. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*, 45 (2), 60-68.
- Wilkinson, L. A. (2005). An evaluation of conjoint behavioral consultation as a model for supporting students with emotional and behavioral difficulties in mainstream classrooms. *Emotional & Behavioural Difficulties*, 10 (2), 119–136. *American Psychological Association*, p. doi.org/10.1177/1363275205054163.
- Wrenn, C. G. (1957). Status and role of the school counselor. *Personnel and Guidance Journal*, 36,, 175-183.
- Ziberi, M. S. (2020). Between Theory and Practice: The Importance and Function of School Counseling. . *INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION & PHILOLOGY*, 1 (1), 64-78.
- Zilcha-Mano, S. & . (2020). Innovative approaches to exploring processes of change in counseling psychology: Insights and principles for future research. *Journal of Counseling Psychology*, 67 (4), 409–419. <https://doi.org/10.1037/cou0000426>.
- Αθανασιάδου, Χ. (2011). Η συμβουλευτική ψυχολογία στο σχολικό πλαίσιο. *HellenicJournal of Psychology*, 8, 289-308.
- Αρτεμάκη, Α. (2014). Συμβουλευτική γονέων παιδιών με ειδικές ανάγκες. (Μεταπτυχιακή εργασία). Α.Σ.ΠΑΙ.ΤΕ. Ανακτήθηκε από:
http://files.aspete.gr/epraikpesyp/diplomatikes/alexia_artemaki.pdf.
- Δημητρόπουλος, Ε. (1992). Ο εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως δάσκαλος και λειτουργός συμβουλευτικής: δύο προβλήματα, μια λύση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής – Προσανατολισμού*, 22-23, 51- 62.
- Ζώης, Γ. & . (2004). *Εγχειρίδιο συμβουλευτικής στήριξης γονέων με αυτιστικά παιδιά*. Retrieved from http://www.specialeducation.gr/files4users/files/doc/aytismos_help.doc.
- Κατσιγιάννη, Ε. & . (2004). Στάσεις γονέων και δασκάλων απέναντι στην επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες: προτάσεις συμβουλευτικής. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής-Προσανατολισμού*, 68-69, 32-42.
- Κορφιάτη, Α. & . (2013). Αντιλήψεις Ελλήνων Μαθητών γυμνασίου για την αναγκαιότητα επαναπροσδιορισμού του ρόλου και της λειτουργίας του σύγχρονου ελληνικού σχολείου. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής – Προσανατολισμού*, 101, 120-131.
- Μαλικιώση- Λοΐζου, Μ. (2011). Η συμβουλευτική ψυχολογία στην Ελλάδα σήμερα. *HellenicJournalofPsychology*, Vol. 8 pp. 266- 288.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2002). *Εφαρμογές της συμβουλευτικής ψυχολογίας σε ειδικές κοινωνικές ομάδες. Στο Ν. Πολεμικός, Μ. Καΐλα & Φ. Καλαβάσης (Επιμ.), Εκπαιδευτική, οικογενειακή και πολιτική ψυχοπαθολογία (Τόμος Α', σελ. 342-365)*. Αθήνα: Άτραπος.

- Μαλικιώση-Λοιζου, Μ. (2012). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*. ΑΘΗΝΑ: ΠΕΔΙΟ.
- Μαλλικιώση-Λοιζου, Μ. (2009). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπρούζος, Α. & . (2004). Η αναγκαιότητα συμβουλευτικής στην ελληνική εκπαίδευση την εποχή της παγκοσμιοποίησης. *Επιστημονική Επετηρίδα Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 17, 181-192.
- Μπρούζος, Α., & Ράπτη, Κ. (2001). Ο ρόλος της σχολικής συμβουλευτικής στην προαγωγή της αποδοχής της διαφορετικότητας. . *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 56-57, 25-41.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα.
- Συριοπούλου - Δελλή, Χ. (2005). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στην ειδική αγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Υγείας, Π. Ο. (2018). *Adolescent mental health*.
- Φουρνογεράκη, Θ. (2017). Διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών που εργάζονται στην ειδική αγωγή για τη συνεργασία τους με τους γονείς. Διπλωματική εργασία-- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2017.
- Χαρίση, Ν. Α. (2010). Πρόγραμμα συμβουλευτικής παρέμβασης σε γονείς παιδιού με ειδικές ανάγκες. *Επιστημονικό Βήμα*, 13.